הלכה · משנה תורה · מפרשים · לחם משנה · ספר הפלאה

לחם משנה על משנה תורה, הלכות ערכים וחרמין

רבי אברהם די בוטון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם משנה על משנה תורה, הלכות ערכים וחרמין

רבי אברהם די בוטון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-ערכים-וחרמין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה ג 5
הלכה יא 5
הלכה יב 7
הלכה יד 7
הלכה יח 8
הלכה כא 8
פרק ב 9
הלכה ג 9
הלכה ז 9
הלכה ח 10
הלכה יב 10
פרק ג 11
הלכה ה 11
הלכה ו 12
הלכה ט 13
הלכה יא 13
הלכה יג 14
הלכה טו 14
הלכה יז 14
הלכה כ 14
פרק ד 15
הלכה ב 15
הלכה ד 15
הלכה ח 15
הלכה י 16
הלכה יב 16
הלכה יד 17
הלכה טו 17
הלכה יז 17
הלכה יח 18
הלכה כב 18
הלכה כד 19
פרק ה 20
הלכה א 20
הלכה ד 20
הלכה ו 21
הלכה ט 21
הלכה י 21
הלכה יב 21
הלכה יד 22
הלכה יז 26
פרק ו 26
הלכה א 26
הלכה ב 27
הלכה ג 27
הלכה ו 27
הלכה ז 27
הלכה ט 28
הלכה יא 28
הלכה יט 28
הלכה ל 29
הלכה לא 29
הלכה לד 30
פרק ז 31
הלכה ו 31
הלכה י 32
הלכה יג 32
הלכה יד 32
הלכה טו 33
הלכה טז 33
הלכה יז 34

הלכה יט 35
פרק ח 35
הלכה ד 35
הלכה ה 36
הלכה ח 39
הלכה יא 39
הלכה יב 40

פרק א

הלכה ג

היה מבן אחד ושלשים וכו'. הרב כסף משנה ז"ל טרח עצמו בזה ואין צורך דרבינו פסק כסתם מתני' דפ' השג יד (ערכין דף י"ח) דקאמרה יום שלשים כלמטה הימנה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה מהן וכו' מג"ש דשנה שנה ומה לנו דרשה לדר"א ואין אנו צריכין לה דכיון דאית לן ג"ש דשנה שנה ידענו שבכולם הוי יום אחד אחרי כן:

הלכה יא

(ו-יא)

העכו"ם נערך אבל אינו מעריך וכו'. במשנה בפ"ק (דף ה') איפליגו ר"מ ור' יהודה בהא מילתא ואמר רבא הלכתא דר"מ מסתברא כו' (עיין בכ"מ) והקשו דר' יהודה איך יתרץ פסוק זה ותירץ רב חסדא וערכו נגנז והקשו אלא מעתה לא ימעלו בו דתנן חמש חטאות המתות וכו' אלמה תניא גבי קדשי עכו"ם במה דברים אמורים בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית מועלין בהן ותירצו אלא אמר רבא משום רפיון ידים הוא דכתיב ויהי עם הארץ מרפים וכו' וכתבו התוס' ז"ל דסברת המקשה הוא דהך ברייתא דבמה דברים אמורים בקדשי מזבח לא אתיא אלא כר"י דלר"מ ליכא קדשי בדק הבית גבי עכו"ם כלל. עוד כתבו שם התוס' ז"ל דצ"ע דהיכי קאמר בסיפא דמתני' וזה וזה מודין שנודרין ונידרין הא עכו"ם לא נדרי לבדק הבית כלל לר"מ ותירצו ושמא טוב לפרש דרבא הדר ביה למסקנא זו מהא דאמר מעיקרא דהלכתא כר"מ מקרא דלא לכם ולנו ורבינו ז"ל נראה שאין דעתו כן אלא שלפי המסקנא נמי הלכתא כר"מ, ולקושית התוס' ז"ל שהקשו מסיפא דמתני' תירץ לקמיה ואמר עכו"ם שאמר דמי עלי או דמי פלוני עלי נותן כפי נדרו ואינו נותן ללשכה שאין מקבלין מן העכו"ם כו' שנאמר לא לכם ולנו וגו' וא"כ לפי זה מה שאמר במשנה דלר"מ נודר ר"ל דאינו נופל דמיו ללשכה, אבל קשה דא"כ מה מוכיח רבא מקרא דלא לכם ולנו הא גבי דמים אע"ג דסתמן ללשכה אמרינן דהעכו"ם יש לו דמים ואינן נופלים ללשכה נימא הכי גבי ערכין דיש לו ערך ואינו נופל ללשכה ומה מוכיח רבא מקרא דהתם דלגבי ערכין הוי כר"מ דלא אמר כלום, וי"ל דכיון דמעטיה קרא גבי ערכין משום דכתיב בני ישראל משמע דהעכו"ם אינו מעריך כלל ומאי דהביא ראיה מהתם הוא דכיון דמצינו דלבדק הבית לא היו רוצים דמי עכו"ם מסתברא לומר דקרא דמעטיה גבי ערך לגמרי לעכו"ם הוא שלא יהא העכו"ם מעריך כדי שלא יבואו דמיו לקדשי בדק הבית ומש"ה מעטיה קרא ועשאו יותר מדמים דהכא לא אמר כלום והתם כיון דלא מצינו מיעוטא אמרינן דנותן ולא יפלו דמיו ללשכה אבל מ"מ קשה דבפ"ח מהלכות מתנות

עניים כתב רבינו ז"ל עכו"ם שהתנדב לקדשי בדק הבית אין מקבלין ממנו לכתחילה ואם לקחו ממנו אין מחזירין לו ואם היה הדבר מסויים כגון קורה או אבן מחזירין לו כדי שלא יהא להם דבר מסויים במקדש שנאמר לא לכם ולנו משמע לכאורה דאית ליה דקרא אסר דוקא בדבר מסויים לבד אבל בדבר שאינו מסויים אם קבלו מהם נותנין לחזק בדק הבית ואית ליה דברייתא דקאמרה שם בגמרא עכו"ם שהתנדב לבדק הבית מקבלין וכו' אתיא אפילו כרבי מאיר וכאן כתב בהפך שכתב כאן שאפי' בדבר שאינו מסויים אין מקבלין מהם לחזק בדק הבית ואפילו שקבלו לא יעשו בדק הבית אלא דברים אחרים. ועוד קשה שכאן כתב שנותן הדמים ומקבלין ממנו לשאר דברים ושם כתב דאין מקבלין ממנו לכתחילה. ותו קשיא דכאן כתב רבינו ז"ל דאין מקבלין ממנו לבדק הבית ואם אמר לשמים נדרתי יגנז וכיון שכן אמאי כתב בסוף פ"ה מה' מעילה דקדשי עכו"ם אם הם לבדק הבית מועלין בהם והא אמרינן בגמ' דכיון שיגנז הוי כחטאת שמתו בעליה ואין מועלין בהם כדהקשו בגמ' לרב חסדא דאמר וערכו יגנז. **ונראה** לתרץ בדוחק לזה ולומר דערכין ודמים אע"ג דסתמן לבדק הבית בעכו"ם לא אמרינן דיהא סתמו לבדק הבית אלא יעשה בהם דברים אחרים אבל כשהעכו"ם נותנו בפירוש לבדק הבית אז אין מקבלין ממנו ואם קבלו אם אינו דבר מסויים אין מחזירין ואם לאו מחזירין וטעמא דכשהוא בדרך הסתם אע"פ שנותן דבר שסתמו לבדק הבית כמו ערכין ודמים כיון דאמר קרא לא לכם ולנו לבנות והם לא פירשו כשנותנין אותו שיהא לבדק הבית אלא שהם סומכים על הסתם לא יהיה לבדק הבית אלא לדברים אחרים דדוקא בישראל אמרינן דסתמן לבדק הבית ומש"ה קאמר רבינו ז"ל כאן דמקבלין ממנו לכתחילה כיון דהם לא פירשו דהוא לבדק הבית נקבל ממנו ונעשה דברים אחרים אבל כשהוא מפרש לבדק הבית בפירוש אז יש חילוק בין דבר מסויים כמ"ש בה' מתנות עניים דדבר שאינו מסויים מקבלין ממנו והוי קדש לבדק הבית כיון דפירש כן בפירוש אלא שאין מקבלין ממנו לכתחלה כיון שהוא דבר שע"כ צריך לעשות ממנו בדק הבית כמו שפירש ומ"מ דבר המסויים אפי' שקבלו מחזירין דעל דא ודאי אמר קרא לא לכם ולנו וגו'. **ומ"ש כאן שאין מקבלין נדבה ונדר לבדק הבית שנאמר לא לכם ולנו** ה"ק כיון דקרא קאמר דדבר המסויים אין מקבלין ממנו לבדק הבית ואפי' דבר שאינו מסויים לכתחילה אין מקבלין ממנו כשהם פירשו לבדק הבית השתא שלא פירשו ראוי הוא שאפי' דבר שאינו מסויים לא יעשה ממנו בדק הבית בסתמא. ומ"ש רבינו ז"ל בה' מעילה דמועלין בקדשי בדק הבית הוא כשפירש לבדק הבית ובדבר שאינו מסויים ובפ"ד מה' שקלים כתב רבינו ז"ל דין זה ולפי מה שכתבתי אתי שפיר הכל ולפי מה שפירש רבינו ז"ל בה' מתנות עניים דמאי

דאמר בגמ' כאן בתחילה ר"ל לכתחילה ולא כדפי' ז"ל שפירש בתחלת הבנין כשהיו רפויין צ"ל דמאי דשני גמרא התם שאני מלכותא דאי אמר עקרנא טורי עקר ולא הדר ביה אינו כפירוש רש"י ז"ל דלפירוש רש"י ז"ל הוי דמלכותא לא הדר ואין להם רפיון ידים אבל לפירוש רבינו ז"ל ה"פ מפני שהיה מלך קבלו ממנו מפני אימת המלכות ועוד שכיון שהמלכות נותן לבנין יתחזק הענין ולא יחזור המלכות בו ולא ימצא מערער עוד על הבנין דהמלכות לא יניח לערער עוד מפני כבודו שאמר לבנות וסייע בבנין שלא יאמר הדרנא הוא ולהכי קבלו ממנו כדי לסלק ערעור מעל הבנין:

הלכה יב

ואם אמר לשמים נדרתי וכו'. וא"ת אפי' בסתמא נמי חיישינן שמא לשמים נדר דהא דין זה הוציא רבינו ז"ל מדין עכו"ם שהפריש תרומה דאמרינן כי האי גוונא בפ"ק דערכין וכן גבי עכו"ם שהתנדב קורה כדאיתא התם ורבינו ז"ל בפרק ח' מהלכות מתנות עניים גבי עכו"ם שהתנדב קורה כתב דעל הסתם טעונה גניזה משום דחיישינן שלבו לשמים וכן כתב בפ"ד מהלכות תרומות גבי תרומה, וי"ל דודאי בסתמא נמי יגנז והיינו דקאמר רבינו ז"ל אם אמר כו' כלומר סתמו כפירושו ולא חש לפרש דסמך על מה שכתב בפ"ח מהלכות מתנות עניים ובפ"ד מהלכות תרומות דאם דייקת לישנא דאם אמר דהוי דוקא תידוק נמי לישנא דרישא דאם נדר על דעת ישראל והוי דוקא וא"כ קשיא רישא לסיפא דברישא משמע דהא סתמא יגנז ובסיפא משמע דהא סתמא לא יגנז אלא ודאי דלישנא לאו דוקא וסתמו הוי כאומר:

הלכה יד

היוצא ליהרג שהעריך כו'. מדפתח רבינו ז"ל בתרתי בגוסס ויוצא ליהרג ואחר כך סיים בחד וכתב זה היוצא ליהרג שהעריך אחרים משמע דאית ליה דגוסס שהעריך אחרים שאינו חייב אבל התוספות ז"ל כתבו בפרק קמא דערכין (דף ד') גבי ברייתא דפטרה גוסס וז"ל וצריך עיון דפשטיה דקרא דהעמיד והעריך גבי נודר דכתיב בההוא קרא על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו וגוסס הוא נודר ומעריך כדתנן בשמחות ומנא לן לומר מהעמיד בההוא קרא על פי כדכתיב גבי מעריך לומר שלא יהיה נערך ע"כ משמע דאית להו דגוסס נודר ומעריך. ואפשר דרבינו ז"ל סובר דנודר ומעריך כיון דמתניתין היא במסכת שמחות כדכתבו התוספות ז"ל ולא כתב גבי היוצא ליהרג אלא משום מ"ש אם הזיק:

או הזיק חייב כו'. פסק כרבי יוסי משום דקיימא לן מלוה על פה גובה מן היורשין ובגמ' משמע דלמ"ד הכי אם הזיק חייב כדאמרינן בפרק קמא דערכין:

הלכה יח

האומר ערך אלו וכו' ואם היה עני נותן על ידי כולם. נראה לכאורה דצריך שיגיע סלע לכל אחד ואחד מהנערכים דהא אמרינן לקמן בפרק ג' דכל פחות מסלע לאו ערך הוא אע"פ שהוא עני וכיון שאמר ערך כל אלו עלי צריך לתת לכל אחד סלע ואם לא יגיע סלע לא הוי נתינה ולכי יעשיר יתן ערך שלם כדאמרינן לקמן:

הלכה כא

האומר ערכי עלי ומת וכו'. הר"א ז"ל תמה בהשגות דלא הוזכרה העמדה בדין בגמ' אלא למ"ד מלוה על פה אינו גובה מן היורשים אבל אנן דקי"ל דגובה מן היורשין ודאי דאינו צריך העמדה בדין. והרב בעל כ"מ ז"ל תירץ דכיון דאמרו בסיפא בגמ' מאי ניהו שעמד בדין משמע ליה לרבינו ז"ל דקים ליה לבעל הגמ' דבלאו טעמא דמלוה על פה אינה גובה מן היורשין וצריך על כל פנים העמדה בדין. ואני תמיה על דבריו דאם אמרו בגמ' מאי ניהו שעמד בדין הוא מכח קושיא דרישא והכי כתב שם רש"י ז"ל היכי מתוקמא בע"כ בשעמד בדין קודם מותו כדאוקמה לרישא וא"כ מכח קושיא דרישא איצטריך לאוקומי בהכי והכי אמרינן שם קמ"ל כיון דעמד בדין אישתעבודי אישתעבוד נכסי משמע דטעמא משום שעבודא הוי ולא משום העמדה והערכה. ועוד אני תמיה על דבריו דהעמדה בדין שהוזכרה בגמ' גבי מעריך ורבינו ז"ל כתב גבי נערך ולא גבי מעריך שכן כתב למטה אחר שעמד בדין הנערך. ועוד כתב והנערך צריך עמידה בדין ואמאי לא כתב העמדה בדין גבי מעריך כדאמרינן בגמ' לכך נראה לומר דהעמדה בדין שהזכירו בגמ' דהוי גבי מעריך הוי טעמא משום שעבודא וכיון דקי"ל דמלוה על פה גובה מן היורשין לא הזכיר שעבודא גבי מעריך כלל, ומה שהזכיר רבינו ז"ל העמדה בדין גבי נערך יצא לו ממה שאמר בברייתא בפ"ק גבי גוסס כל שישנו בהעמדה ישנו בהערכה והאי לגבי נערך הוא וסובר רבינו ז"ל דהכי קאמר דאם אינו בהעמדה שלא עמד בדין אינו בהערכה ולהכי כתב קרא דבעי הערכה גבי נערך מקרא דהעמיד והעריך דהביאו בגמ' גבי גוסס. אבל הר"א ז"ל בהשגות סובר דמה שאמר בברייתא כל שאינו בהעמדה אינו בהערכה הוא שאינו ראוי להעמדה שאם הוא ראוי להעמדה בשעת הנדר ואע"ג שלא עמד לא איכפת לן כלל אלא דקפיד קרא גבי נערך שיהא ראוי בשעת הנדר להעמידו לפני הכהן ואע"פ שלא עמד לא איכפת לן וזהו שכתב שהרי ראוי היה בשעת הנדר להעמדה והערכה ולמעוטי גוסס ויוצא ליהרג. ומ"מ מ"ש שאמרו בתוספתא דממעט יוצא ליהרג משום דאינו בהעמדה והערכה לא משמע הכי בסוף פ"ק דערכין דאמרו בשלמא גוסס לא נידר דלאו בר דמים הוא ולא נערך דלאו בר העמדה והערכה הוא אלא

יוצא ליהרג בשלמא לא נידר וכו' אלא לא נערך אמאי ומיעטו אותו מקרא דכל חרם משמע דאית ליה לגמרא דידן דיוצא ליהרג בר העמדה והערכה הוא. וא"ת לדעת רבינו ז"ל דע"כ צריך העמדה גבי נערך בדין א"כ כשאמר בגמרא בפ"ד גבי האומר ערכי עלי ומת יתנו ליורשים ש"מ מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא ותירצו כשעמד בדין ואמאי לא אמר ליה המתרץ וליטעמיך כיון דמתני' אמר ערכי עלי הוי המעריך ונערך אחד ואת מודית דבעינן העמדה בדין לנערך משום דכתיב והעמיד והעריך א"כ ע"כ לדידך נמי איירי מתני' כשעמד בדין מפני הנערך שהוא המעריך עצמו, וי"ל דהוה מצי למימר ליה ולטעמיך:

פרק ב

הלכה ג

כיצד אם נמכר הוא כולו וכו'. בפרק האומר משקלי עלי (ערכין דף י"ט:) אמרינן התם בעי רבא אמדוהו אומד של נזקין ואמר דמי עלי מהו כלומר שאמדוהו אומד נזקין שחבל בו חבירו ואמדוהו כמה היה יפה וכמה הוא יפה מי אמרינן הא אמדוהו חדא זימנא או דלמא שאני אומדנא דבי עשרה מאומדנא דבי תלתא את"ל שאני אומדנא וכו' אמר דמי עלי ואמדוהו וחזר ואמר דמי עלי מהו הכא ודאי אמדוהו בי עשרה או דלמא שבח ביני וביני אמר דמי עלי ולא אמדוהו וחזר ואמר דמי עלי מהו הכא ודאי בחד זימנא אמדינן ליה או דלמא כיון דבזה אחר זה נדר תרי זימני אמדינן ליה ואת"ל כיון דבזה אחר זה נדר תרי זמני אמדינן ליה אמר שני דמי עלי בבת אחת מהו הכא ודאי בבת אחת נדר בבת אחת אמדינן ליה או דילמא כיון דקאמר שני כזה אחר זה דמי את"ל כיון וכו' אמדוהו מאליו מהו מי אמרינן הא אמיד מאליו וקאי או דלמא בעינן כוונה לאומדנא כו' ואסיקו בתיקו, ולדעת רבינו ז"ל דכל את"ל הוי פשיטותא כולהו בעיי איפשיטו ולעולם צ"ל ב' בר מבעיא בתרא דאסיק בתיקו ולא ראיתי לרבינו שהזכיר כלל מכל זה בהלכות אלו ולא ידעתי למה:

הלכה ז

שדרכן להשקל באותו מקום. שם בריש פרק האומר (ערכין דף י"ט) אמרינן אמר רחבה באתרי דתקלי כופרא פטר נפשיה אפילו בכופרא פשיטא לא צריכא דאיכא דתקלי ואיכא דכייל מהו דתימא כיון דכולהו לא תקלי לא קמ"ל ע"כ. ואיכא למידק דהא קיימא לן סתם נדרים להחמיר והיכא דאמר הרי פירות אלו כתרומה דאפשר לומר כתרומת הגורן או תרומת הלשכה קיימא לן להחמיר והויא תרומת הלשכה וכדכתב רבינו בפרק

שני מהלכות נדרים וכן כתב בפרק תשיעי וז"ל היו מקצת המקום קורין לו כך ומקצתם אין קורין כך אין הולכין אחר הרוב והרי זה ספק נדרים וכל ספק נדרים להחמיר ע"כ. ואפשר דמאי דקאמר גמרא הוי היכא דפירש בהדיא לכופרא נתכוונתי וז"ש מצי פטר נפשיה בכופרא כלומר שהוא אומר כך אבל אם הוא סתם ואינו אומר שלכך נתכוון ודאי שאינו יכול לפטור עצמו בכך. עוד אמר שם באתרא דתקלי שמכי פטר נפשיה אפילו בשמכי והקשו פשיטא ותירצו לא צריכא באתרא דשקלי כו' ורבינו ז"ל לא ביאר כלל מזה והרבה סתם את דבריו וכבר תמה עליו בעל כסף משנה:

הלכה ח

עד שיאמר לא לכך נתכוונתי ואם מת יתנו היורשין פחות שבלשונות כו'. טעמו דלגבי דידיה הוי איסורא דלא יחל דברו וכיון שכן סתם נדרים להחמיר אבל לגבי יורשין דלא הוי איסורא אלא ממונא ספק לקולא ואם כן לקמן בפרק שלישי גבי האומר שני ערכי עלי ולא היה בידו אלא פחות משני ערכין ונתן מה שהיה בידו ואחר כך נתעשר ומת דהוי ספקא לגבי יורשין הוי קולא ואין מוציאין מידם אלא אם כן הוא חי ודאי דחייב משום דהוי לגבי דידיה מילתא דאיסורא ורבינו לא ביאר לקמן בפרק שלישי כלל מכל זה אלא כתב סתמא הרי זה ספק ואפשר שסמך על מה שכתב כאן ודינו כמ"ש:

הלכה יב

שתי לשכות היו במקדש כו'. הר"א ז"ל השיג על רבינו ובתוך דבריו כתב ואם כפירושו היה צ"ל קדשי מזבח מוציאין הצריך להם מקדשי בדק הבית וכו'. והוא תימה דהכי נמי קאמר וכן הביא הוא הלשון של ירושלמי, ואני תמיה על הרב מוהר"י קארו ז"ל שכתב שנוסחא משובשת נזדמנה לו להר"א ז"ל והלא הוא עצמו הביא נוסחת רבינו ז"ל ומ"מ מקשה עליו ואיך אפשר שנוסחא משובשת נזדמנה לו. אבל נ"ל לפרש כוונת הר"א ולומר דהוא סבור דג' לשכות היו שם אחד לשכת ב"ה שהיו נותנין שם כספים של ב"ה ואחד לשכת התרומה שהיתה לקדשי המזבח ואחת לשכת הכלים משותפת לשניהם כלומר שכל כלי הצריך למזבח היו לוקחין ממנה והשאר לב"ה וכן היתה עשוייה על תנאי זה מתחלתה נמצא שכלי הצריך למזבח לבד לוקחין והשאר כולו לב"ה נמצא שרובה לב"ה ולכך קראוהו קדשי ב"ה אבל מלשכת כספים שהיתה לקדשי ב"ה ודאי שלא היו לוקחין ממנה כלל לקדשי מזבח דאין משנין מקדושה לקדושה ולהכי השיג על רבינו כאן וכן בפרק ד' מהל' שקלים שכתב שם רבינו כיוצא במה שכתב כאן והשיגו שם הר"א ג"כ דאין הדבר כמ"ש רבינו ז"ל דמהלשכה המיוחדת לב"ה היו לוקחים לקדשי מזבח אלא מלשכת הכלים שהיתה משותפת לשניהם וזהו שכתב כאן עשויה לצורך זה

וזה כלומר לקדשי מזבח ולקדשי ב"ה והביא הר"א ז"ל ראיה לדבריו דהתם לא איירי אלא בלשכת הכלים המשותפת ולא בלשכת כספים המיוחדת לב"ה דא"כ לא הי"ל מוציאין הראוי להם אלא הצריך להם דיש הפרש בין ראוי לצריך דראוי הוי אותו הדבר עצמו דהוי לקדשי מזבח אבל צריך אינו ר"ל שאותו הדבר יהיה לקדשי מזבח אלא המעות הצריכים לקרבנות וכיון דאמר ראוי משמע דאיירי בלשכת הכלים שאותו הכלי עצמו ראוי לקדשי מזבח ולא איירי בלשכת כספים המיוחדת לקדשי ב"ה וכיון דהוי לשכת הכלים שהיא משותפת לשניהם ועל תנאי כך היא עשויה כמו שכתב הראב"ד בהשגות בפרק רביעי מהלכות שקלים לכך נוטלין ממנה לקדשי מזבח אבל מלשכת כספים אין נוטלין ממנה לא לקרבנות של קדשי מזבח ולא לכלים הצריכים לקדשי מזבח. זה נ"ל כוונת הר"א להשיג על רבינו ז"ל וההשגה אשר השיג בפרק ד' מהל' שקלים יוכיח ע"ז ששם השיג על רבינו ז"ל על מה שכתב שקלים שלא הספיקו כו' דמשמע דאפי' מלשכת כספים של קדשי ב"ה לוקחים לקדשי מזבח וכתב שאינו כן:

פרק ג

הלכה ה

עשיר שהעריך והעני כו'. התוס' ז"ל בריש פ"ב דערכין הקשו מדין זה על הדין שכתב רבינו ז"ל לקמן דהיכא דהיה לו עשר סלעים ונתן תשע לשניה וסלע לראשונה יצא ידי שתיהן דאמאי נפטר כשנותן אחד לראשונה הא כיון דמתחלה היו לו י' כשהעריך הוי כהעריך עשיר והעני שנותן ערך עשיר ולא הוה ליה למיפטר אלא בי' כמו שהיה לו כשנערך ותירצו דהך דאמרינן עשיר שהעריך והעני היינו שהעריכו הכהן בעודו עשיר אבל לא העריכו הכהן בעודו עשיר אעפ"י שכשאמר ערכי עלי היה עשיר והעני לא איכפת לן דבעריכת כהן תליא מילתא ועל פי זה כתבו בבעיא דבעי כשאמר שני ערכי עלי בבת אחת דהיינו דהעריכן הכהן יחד דאי בזה אחר זה לא גרע מנתן לשניה וחזר ונתן לראשונה א"כ סבירא להו דבעריכת כהן תליא מילתא ורבינו ז"ל לא ביאר כלל מכל זה לכן נראה ודאי שאין דעתו אלא שבעריכתו תליא מילתא ואם כשאמר ערכי עלי היה עשיר אע"פ שהעני אח"כ נותן ערך עשיר. ולקושית התוספות ז"ל אפשר לתרץ דלא תלי רחמנא בעשיר והעני בתר עריכה דידיה אלא כשהיה עשיר באותה שעה שהיה ראוי לתת לו ערך שלם דאע"פ שהעני אוקמיה אדיניה אבל כשהיה לו באותה שעה י' או ה' סלעין דנפיק מתורת עשיר והוי עני דאין לו כדי לתת ערך שלם אע"פ שהעני אח"כ יתר לא איכפת לן ולא אזלינן ביה אלא בתר שעת נתינה:

הלכה ו

עשיר שאמר ערכי עלי כו'. הר"א ז"ל השיג על רבינו ז"ל דלמא פסק כרבי והרב בעל כסף משנה כתב דסובר דאינם חולקים רבי ורבנן וכמ"ש בפירוש המשנה ותמה על זה דבגמרא משמע דפליגי דאמרינן התם ולרבי דאמר אומר אני אף בערכין כן אלמא בתר חיובא דגברא אזלינן וכו' ובאמת דתמיה זו גדולה דבהדיא משמע התם דפליגי וכן לקמן אמרי' התם אלא הוא למה לי לרבי כדאית ליה ולרבנן כדאית להו. ונ"ל לתרץ בדוחק ולומר דרבנן סברי דאיכא הפרש בין קרבנות לערכין דאם עשיר אחד אמר ערכי עלי ובא עני אחד ואמר ערכו עלי אינו נותן אלא ערך עני אע"פ שהוא מחוייב כבר שכבר אמר ערכי עלי אבל המצורע המחוייב קרבן והוא עשיר ובא עני אחד ואמר קרבנו עלי חייב קרבן עשיר והרי מחוייב הנערך העשיר כמו שמחוייב המצורע קרבן וכאן אמרו ערך עני ובמצורע קרבן עשיר אבל כשאמר העני מה שאמר העשיר עלי ודאי מודו רבנן דנותן ערך עשיר מפני דכיון שאמר מה שאמר זה עלי ולא ערכו עלי הוי כמפרש ואומר הרי עלי ערך נ' שקלים בהדיא דאז אפי' הוא עני חייב בנ' ואינו נדון בהשג יד כדכתב רבינו בפ' זה וסברי רבנן דאין לדמות זה לעני האומר למצורע עשיר קרבנו עלי אלא אי דמיא דמיא לעני האומר לעשיר שכבר נתחייב הוא עצמו בערכו ערכו עלי, ורבי סובר דאין הפרש ביניהם כלל דאין לדמות עני האומר על מצורע קרבנו עלי לאומר לעשיר שנתחייב ערכו עלי דכשאמר למצורע קרבנו עלי ר"ל הקרבן שנתחייב המצורע עלי להביאו וכיון שהוא עשיר חייב בקרבן עשיר אבל כשאמר לעשיר ערכו עלי אין זה אלא ערך שניו ולא אמר שהערך שנתחייב הוא שעליו לשלם ואי איכא לדמות למצורע הוא כשאמר העשיר ערכי עלי וחזר העני ואמר מה שאמר זה עלי שנתחייב במה שאמר העשיר כמו שנתחייב שם בקרבן שנתחייב המצורע ועל פי סברות אלו דרשי רבנן ורבי כל חד לדרשא דיליה דרבנן לית להו דבערכין אזלינן בתר חיובא דגברא דהא עשיר שאמר ערכי עלי אע"פ שכבר נתחייב ואמר העני ערכו עלי הוא נותן ערך עני דבתר נודר אזלינן וכשאמר מה שאמר זה עלי הוי כמפרש כדפרישית וכיון שכן ע"כ לדידהו הוא אתא לומר גבי מצורע לעני שהעריך עשיר דלא ניזיל בתר נודר אבל לרבי אית ליה דגבי ערכין בתר חיובא אזלינן דכיון שאמר מה שאמר זה עלי חייב ערך עשיר אע"פ שהוא עני א"כ אתא קרא למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר דלא לייתי קרבן עני משום דאזלינן בתר חיובא דגברא. כנ"ל ליישב הסוגיא לדעת רבינו:

הלכה ט

וכן האומר דמי עלי או דמי פלוני וכו'. כתב הרב כ"מ ז"ל דמשמע ליה לרבינו ז"ל כן משום דחייבי דמים הוי כמפרשים ואינו צריך דבהדיא ברייתא הוי בפ' השג יד אמר שם חומר בנדרים מבערכין שהנדרים חלים על בהמה חיה ועוף ואינן נדונין בהשג יד מה שאין כן בערכין כו' ובתוס' הקשו שם דכיון דאמרי' לעיל מיניה (בדף י"ח) הקשתה דמים לערכין מרגלית לקלים ולדידון בכבודו א"כ אין היקשא למחצה ונקיש ג"כ דמים לערכין לענין השג יד ותירצו דאיכא חד מיעוטא דכתיב יערכנו הכהן גבי ערכין דמשמע ליה ולא לאחר דגבי ערכין נדון בהשג יד כאשר יעריכנו הכהן ולא גבי נדרים וכמ"ש רבינו ז"ל מתורצת קושיא זאת דכיון דקי"ל דמפרש אינו נדון בהשג יד הרי זה כמפרש. אבל לטעם הר"א קשה דאמאי לא מקשינן דמים לערכין לענין השג יד אי משום דערכין קנס ואמרי' דהתם הקילה תורה ולא בדמים א"כ אמאי מקשינן להו מרגליות לקלים נימא דדוקא גבי ערכין הקילה תורה דהוי קנס אבל לא בדמים. ואולי י"ל דהך השג יד הוי קולא יתירא וכמו שכתב הר"א וגזרת הכתוב הוא ואם מך הוא וא"כ אין לך בו אלא חידושו ודוקא גבי קנס אמרי' דהקל הכתוב ולא גבי דמים אבל מרגליות לקלים אינה קולא כ"כ ולכך אמרי' ביה אין היקש למחצה:

הלכה יא

האומר ערכי עלי וחזר ואמר כו' שהערכין לאו כחובות הן כו'. תימה דהא סלעים מטלטלין הם והא קיימא לן דאפילו בשאר חובות בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה במטלטלין וכמו שכתב רבינו ז"ל בפרק ב' מהלכות מלוה ולוה מיהו לזה י"ל דסלעים דנקט לאו דוקא אלא דאיירי בקרקע שהוא שוה עשר סלעים ואם כן בבעל חוב מה שגבה לא גבה לכך הודיענו דהקדש שאני. אבל מכל מקום קשה דבריש פ"ב דערכין לא אמרינן הכי דהכי אמרינן התם וכן ארבע לשניה ואחת לראשונה יצא ידי שתיהן מאי טעמא בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה משמע דהשוה הקדש לבעל חוב ואי איירי גמרא במטלטלין שפיר קאמר אליבא דהלכתא דקי"ל דבעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה במטלטלין אבל אי איירי בקרקעות וכדמשמע מדברי רבינו ז"ל א"כ רב אדא סבר כמ"ד בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה ולכך קאמר דיצא ידי שתיהן אבל לרבינו ז"ל דפסק בפ"כ מהלכות מלוה ולוה דבע"ח מאוחר שקדם וגבה בקרקעות מה שגבה לא גבה ליתיה להאי דינא כפי הנראה מסוגית הגמרא דאין חילוק בין הקדש לבעל חוב ורבינו ז"ל שחילק ביניהם לא ידעתי מנין לו ואולי גירסא אחרת היתה לו שם בגמרא דקאמר מאי טעמא הקדש מאוחר מה שגבה גבה:

הלכה יג

המפריש ערכו או דמיו ונגנבו וכו'. בפרק שלוח הקן (דף קל"ט) אמרו שם דאע"ג דאמר הריני כערך פלוני או הריני כערכי ולא הזכיר עלי חייב באחריותן ומוכיח לה מקרא דמייתי רבינו ואע"ג דהאי קרא במקדיש שדהו כתיב כבר כתב שם רש"י ז"ל דע"כ כיון דקרא יתירא הוא אערכין מהדר:

הלכה טו

וכסא לישב עליו ומטה ומפץ וכו'. זה יצא לו לרבינו ז"ל מסדור בעל חוב וכבר כתבתי על זה בפרק ראשון מהלכות מלוה ולוה:

הלכה יז

ומועטין ממין שני וכו'. לאו דוקא מועטין דמשמע תרי דאם כן כיון שיש לו שנים למה היה צריך ליקח מן המועט הא אפי' היו לו רבים אין נותנים לו אלא שנים אלא האי מועטין ר"ל חד כלי לבד וקאמר דאין לוקחין לו אחר:

הלכה כ

בד"א במטלטלין ועבדים אבל בקרקעות וכו'. כ"כ התוס' ז"ל בפ' שום היתומים (ערכין דף כ"ד) על מתני' דקאמרה אין להקדש אלא מקומו ושעתו דא"כ למה צריך להמתין שום ההקדש ששים יום ותירצו דהתם איירי בקרקעות. ומה שכתב רבינו ז"ל ששים יום רצופים בבקר ובערב נראה לי מוכרח מן הגמ' בריש פ' שום היתומים (ערכין דף כ"ב) דאמרי' התם ת"ר שום היתומים ל' יום ושום ההקדש ששים יום דברי ר"מ ר"י אומר שום היתומים ששים יום שום ההקדש תשעים יום כו' אמר רב חסדא אמר אבימי הלכה שום היתומים ששים יום יתיב ר' חייא בר אבין וקאמר להא שמעתא אמר ליה רב נחמן בר יצחק לר' חייא בר אבין ששים קאמרת או שלשים קאמרת א"ל ששים דיתומים או דהקדש א"ל דיתומים כר"מ או כר' יהודה א"ל כר"מ והא ר"מ ל' יום קאמר אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאבימי קולפי טאבי בלעי עלה דהא שמעתא בא להכריז רצופין ל' בשני ובחמישי ששים כו' ע"כ. משמע דבא לתרץ קושיא דר"מ דאמר דמאי דקאמר ר"מ שלשים יום גבי יתומים הוי רצופים דוקא ומינה דששים דקאמר גבי הקדש הוי רצופים דאי אינם רצופים א"כ היינו יתומים אלא ודאי רצופים קאמר ולכך פסק רבינו ז"ל בהקדש ששים יום רצופים וסתם מתני' כר"מ אתיא. אבל לרש"י ראיתי שכתב שם והוא אמר לי להכריז רצופים ל' יום בין יתומים בין הקדש ולא ידעתי למה דלכאורה זה אי אפשר דכיון דר"מ אמר שלשים רצופים גבי יתומים ע"כ גבי הקדש ששים דקאמר רצופים הוי וכדברי רבינו ז"ל נראה פשט השמועה כדכתיבנא:

פרק ד

הלכה ב

ולא יקרב זריעתו ולא ירחק וכו'. נפקא ליה מברייתא דלוי (דף כ"ו) והוא כפירוש רש"י ז"ל והרב בעל כ"מ ז"ל כתב שהם פירושים חלוקים ונ"ל שהכל אחד:

הלכה ד

וכבר ביארנו בהל' שבת שהמקום שיש בשיעורו נ' אמה על נ' אמה. ט"ס הוא וצ"ל בריבועו נ' אמה על נ' אמה. וכתב רבינו ז"ל בהל' שבת פי"ו כמה היא בית סאה נ' אמה על נ' אמה נמצא בית סאתים מקום שיש בשעורו ה' אלפים אמה וכתב הרב המגיד ז"ל שם וכן הוא מספר הכאת מאה בחמשים ולפי זה חמשים על נ' הוא שנים אלפים וחמש מאות אמה שכך היא הכאת חמשים בחמשים נמצא לפי זה שלשים סאה שהם ל' פעמים שני אלפים וחמש מאות שהם ע"ה אלפים וזהו שכתב רבינו ז"ל נמצאת למד שהמקום שיש בריבועו ע"ה אלף וכו' כלומר כיון דבית סאה הם חמשים על נ' שהם שני אלפים וחמש מאות לפי חשבון זה עלה שלשים סאה המנין הזה:

הלכה ח

נשאר בינו ובין היובל שנה וחדשים וכו'. בברייתא (דף כ"ה) אמר מנין שאם אתה רוצה לעשות חדשים לשנה (עושה) ה"ד כגון דאקדשה בפלגא דארבעין ותמני ת"ל וחשב לו כו'. וכתב הר"א ז"ל בהשגות ב' פירושים בברייתא, הא' דמאי דקאמרה מנין שאם וכו' ר"ל אע"פ שאמרתי שאין מחשבין חדשים להקדש לא תימא לגריעותא דידיה דאם נשארו ה' חדשים מהשנה הוי כאילו נשלמה השנה וגורע מפדיונו השנה ההיא אלא אדרבה נעשה החדשים שנה לתועלת ההקדש ואותם החמשה חדשים שנשארו נחשוב כשנה ואין מגרע מפדיונו השנה ההיא ובברייתא איירי באקדשה בפלגא דשנת מ"ז והוי ג' שנים ויתן ג' סלעים וג' פונדיונים ובגמ' דאמר ה"ד דאקדשה בשנת מ"ח אינם דברי הגמ' אלא טעות מפרש היה שפירש כן ודעתו של אותו מפרש היה לפרש כדעת הרמב"ם ז"ל אבל עיקר הפירוש אינו אלא כמ"ש. עוד כתב הר"א פירוש שני ויישב הגירסא ואמר שאע"פ שנאמר שהם דברי הגמרא אפשר לפרש פירוש שני שהוא לתועלת הקדש לומר דהוי כאילו חסרה השנה וצריך ליתן ב' שקלים וז"ש אפשר שכך ר"ל שאם רצה ההקדש לעשות חדשים משנת מ"ח כו' והוא כפירוש רש"י ז"ל. עוד הקשה בלשון הברייתא דתלה הדבר בגזבר ותירץ משום דהכתוב תלאו בכהן ודעת רבינו ז"ל לפרש שאם רצה הגזבר

לחשוב בחדשים שנה ויתן שני שקלים הרשות בידו ולשון הגמ' נאות יותר לפירושו וכמו שהודה הר"א ז"ל עצמו אף על פי שהקשה לו מכח הסברא:

הלכה י

הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה אינה מקודשת וכו'. בר"פ אין מקדישין (ערכין דף כ"ד) מחלוקת רב ושמואל ואמרי' התם מתקיף לה רב יוסף בשלמא לענין מכירה דפליג שמואל עליה דרב דאיכא למימר ק"ו ומה מכורה כו' אלא הכא מי איכא למימר ק"ו והתנן כו' ותירצו שמואל כר"ש ס"ל דאמר נכנסין ולא נותנין והשתא איכא לאתמוהי על רבינו ז"ל דפסק לקמן בפ' זה כר"י דאמר נכנסין לתוכה ונותנין דמיה איך פסק כאן כשמואל שלכאו' הם דברים סותרים. וי"ל דהתם אמרינן בגמ' מ"ט דרב דאמר קרא ואם משנת היובל ושנת היובל בכלל כו' והקשו שם בתוס' מה שאלה הגמ' מ"ט דרב הא רב לית ליה ק"ו והעלו שם בשם מ"ו הרמ"ר דלרב בעינן תרתי דלא ליהוי ק"ו וגם דמקרא דמשנת היובל לישתמע שנת היובל בכלל ולשמואל הוצרך הק"ו לומר דאפי' רבי דאמר שנת היובל בכלל מודה משום ק"ו ותרוייהו אליבא דרב פליגי אבל לרבנן לא הוי בעי לשמואל ק"ו וא"כ אנן דקיי"ל כרבנן דלא אמרינן ראשון וחמשים בכלל בלא ק"ו אינה קדושה דמשנת היובל משמע אחר היובל דלא הוצרך ק"ו אלא אליבא דרב:

הלכה יב

המקדיש שדהו אחר היובל וכו'. וא"ת כשהקשו בגמרא (דף כ"ד:) לרב ממתני' דאין גואלין לאחר היובל פחות משנה ותירצו מאי אחר יובל באמצע יובל אמאי לא תירצו אחר ממש ובכי האי גוונא דקאמר רבינו דאם אין שנה אחת אחריו לא יפדה בגרעון כסף. ותו קשיא כיון דהוא פסק כשמואל איך כתב לשון המשנה כרב שנראה שמפרשו כדברי רב אע"פ שאין זה כ"כ קושיא דבדין שמואל מודה לרב ורש"י ז"ל כתב שם וז"ל בשלמא לשמואל פחות משנה קאמר דקמ"ל מתני' דבשנת היובל עצמה אם הקדישה אין צריך ליגאל דלא קדשה ע"כ. ולכאורה נראה דלשמואל לא מפרשינן לה גאולה לאחר היובל בגירוע לפי שאין מחשבין דהיינו כתירוצא דרב וא"כ קשיא לפירושו ג"כ דלשמואל נמי אי מתני' למעוטי שנת היובל עצמה דאם הקדיש בה אינה מקודשת לימא מתני' אין גואלין אלא לאחר היובל כלומר דאם הקדישה ביובל אינה מקודשת מאי לאחר היובל פחות משנה דקאמר. ונראה לתרץ לכל ולומר דהך פירוש דפריש רבינו הוי לשמואל וגמ' הכי קא מקשי בשלמא לשמואל דקאמר בשנת היובל אינה קדושה שפיר קאמר אין גואלין לאחר היובל פחות משנה דאי ליכא שנה אחר היובל אין כאן גירוע אבל לרב דאמר דשנת היובל קדושה והוי שנת יובל מן המנין דאית ליה כר"י דאמר שנת נ'

עולה לכאן ולכאן כדאמר לעיל מיניה א"כ אם הקדישה ביובל ועבר שנת היובל לבד הא איכא גירוע שנה דהוא שנת היובל עצמו א"נ יש לפרש ע"פ רש"י בשלמא לשמואל קמ"ל מתני' וכו' וה"ק אע"ג דלפי פירוש זה דאמרינן דמפרש שמואל דהיינו אין גואלין בגירוע אחר היובל פחות משנה לא אשמעינן מתניתין מידי שכבר קאמרה סיפא אין מחשבין מ"מ אמרינן דאתא לאפוקי יובל עצמו אבל לרב קשה אבל לעולם כ"ע מודו דאפילו לפי סברת המקשה פירוש מתני' לשמואל הוי אין גואלין בגירוע אחר היובל פחות משנה. ואפשר שזו היא כוונת רש"י ז"ל:

הלכה יד

(יג-יד)

פחות מכאן נמדדין עמה. היו בה מקומות נמוכות וכו' מחשבין להם מה שראוי להם כו'. בפ"ז מהלכות אישות כתב דאם אינם מלאים מים נמדדין עמו משמע דמפרש כפי' הר"א שם במאי דמקשה גמ' (דף כ"ה) וליקדשו באנפי נפשייהו וכאן נראה דמפרש בענין אחר כמ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל ושם בהלכות אישות הארכתי:

הלכה טו

היתה מלאה אילנות וכו' הקדיש גם האילנות כו'. פי' בהא להשמיענו שהקדישן כדי שיפדה אותן בשויין ומש"ה תלי טעמא שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש אבל אין לומר דהודיענו דלא תימא דלא הקדיש כלל האילנות דאי הכי איך תלי טעמא משום דכל המקדיש בעין יפה מקדיש אפי' מ"ד בגמ' בעין רעה מקדיש סובר שהקדיש האילנות ג"כ אלא שאומר שפודה אותן על גבי קרקע:

הלכה יז

היו האילנות ג' לבית סאה כו'. המגיה כתב שהוא ט"ס וצריך להיות ממטע י' לבית סאה אבל הרב בעל כ"מ ז"ל כתב שכך גרסתו בגמ'. ונ"ל ודאי כדברי הרב בעל כ"מ ויש סיוע לגירסא זו דהתוס' ז"ל בפ"ג דערכין (דף י"ד) הקשו ממאי דאמרינן גבי מוכר ג' אילנות בפרק הספינה דמח' ועד ט"ז אמה קנה תחתיהן ורבינו בפ' כ"ד מה' מכירה מד' ועד ט"ז ומשמע מהתם דכשהם פחות מד' מקרי רצופין אבל מד' ועד ט"ז מקרי מפוזרין ומי"ו ואילך מקרי מפוזרין יותר מדאי וכאן בהקדש משמע דטפי משמונה מקרי רצופין ולא קנה דמטע י' לבית סאה מגיע לכל אילן ואילן נ"ו אמות דהוי טפי טובא מח' וקאמר דפחות מכאן לא הקדיש קרקע ותירצו בזה דבמוכר לא בעינן פיזור כולי האי וחזרו והקשו א"כ ביותר ממטע י' לבית סאה קאמר הכא דהוו מפוזרין יותר מדאי ולא קנה ושם אמר עד ט"ז דלא הוו מפוזרין יותר מדאי ועד ט"ז הוי פיזור טפי ממטע י' לבית סאה

וא"כ כיון דאמרת דבמוכר לא בעי פיזור כולי האי ובהקדש בעי פיזור יותר היכא דהוי ט"ז אמאי לגבי מוכר לא מקרו מפוזרין יותר מדאי ולגבי הקדש מקרו והוצרכו לידחק לתרץ זה. אבל לגירסת רבינו ז"ל אתי שפיר דלעולם במוכר לא בעינן פיזור כולי האי והא דאמר הכא דביותר מכן הוי פיזור טובא הוא היכא דהוו יותר ממטע ג' לבית סאה דהוי יותר פיזור מי"ו אמה דאיכא גבי מוכר דבית סאה נ' אמה על נ' אמה והוי בין זה לזה יותר מי"ו דג' פעמים ט"ז הוי מ"ח ועדיין נשארו ב' אמות למנין הנ' שהם מפוזרים נוסף על הנ"ו אמה ולכך קאמר דטפי מנ' הוי פיזור יותר מדאי דגבי מוכר נמי כל כה"ג מקרי פיזור טובא:

הלכה יח

הקדיש האילנות ואח"כ הקדיש הקרקע וכו'. האי בבא ודאי לא צריכא דכיון דהודיענו כשהקדיש הקרקע יחד עם האילנות שפודה את האילנות בשויין כל שכן כשהקדישן זה אחר זה דהא רבי שמעון דפליג היכא דהקדישן יחד דנפדין על גבי קרקע מודה היכא דהקדישן בזה אחר זה דפודה אותן בשויין אלא נקט לה רבינו ז"ל משום דאמרוה שם בברייתא בפ"ג דערכין:

הלכה כב

האשה שהקדישה שדה אחוזתה כו'. הרב בעל כסף משנה פירש השגת הר"א ז"ל דהוא סבור דהבעיא הויא אם האשה מוחזקת בשדה על ידי הבעל או לא והוא הכריע כיצד ה"א דמוחזקת ותמה עליו דכיון דאסיק בתיקו איך רוצה לפסוק הלכה מסברא. ואני אומר במחילה מכבודו מעולם לא עלה על דעת הר"א ז"ל כן אלא הבעיא היא אי הבעל מקרי אחר משום דאינו יורש בראוי כבמוחזק או דילמא לא מקרי מכר לאיש אחר כיון דיורשה וכיון דאסיק בתיקו אית ליה להר"א דהוי ככל דין ספק קרקע דאוקי ארעא בחזקתיה והך קרקע ביד האשה היא כיון דהיא ביד הבעל והוא אוכל פירות וידו כידה הוי כאילו היא ביד האשה ואף על גב דאכילת פירות הוי מדרבנן מכל מקום חזקה הוי וכיון דהוא ביד הבעל הוי כאילו הוא ביד האשה ואוקי ארעא בחזקתה כדין כל ספק קרקע. זה נראה דעת הראב"ד אבל רבינו סובר דאף על גב דבכל ספק קרקע אמרינן אוקי ארעא בחזקת מאריה קמא שאני הכא שיצא בודאי מיד מאריה קמא שהיא האשה שכבר הקדישה ויד הבעל לא חשיב כיד האשה לענין זה לדעת רבינו ז"ל. אבל מכל מקום קשה קצת דטעמא דאמרינן בגמרא דלא מקרי אחר הבעל הוא משום דיורשה אם כן רבינו דפסק בפרק שנים עשר מהלכות אישות ובפרק ראשון מהלכות נחלות דירושת הבעל דרבנן אם כן כיון דמן התורה אינו יורשה ודאי דמקרי אחר ותחזור מן התורה

לכהנים ואף על גב דרבנן תיקנו ירושה לבעל והפקיעוה מבנה שיהיה ראוי לירש דין תורה שאני ירושה דהוי ממון ויש להם כח להפקיע אבל לא חזרה לכהנים ביובל שהיא שמיטה דהויא מילתא דאיסורא ואולי אין כח בידיהם להפקיע ותחזור לכהנים ביובל והכי הול"ל לרבינו לפי שיטתו שפסק דירושת הבעל דרבנן. עוד איכא בעיא בגמרא שם בפרק ששי דבעי רמי בר חמא מרב חסדא הקדישה פחות משתי שנים לפני היובל מהו שתצא לכהנים ואמר ליה רב חסדא מאי דעתיך וכו' ומשמע דאית ליה לרב חסדא דיוצאה וכן כתב רבינו לעיל בריש פרק זה דהקדישה פחות משתי שנים לפני היובל תצא ביובל שכן כתב לפיכך אין ראוי לאדם להקדיש כו' ואם לא פדאה הרי זו יוצאת לכהנים ביובל כו':

הלכה כד

כשתצא השדה לכהנים ביובל כו' ואם היה ר"ה של יובל בשבת וכו'. בפ' המקדיש שדהו בסופו (דף כ"ח:) אמרינן שדה היוצאה לכהנים ביובל נותנה למשמר שפגע בו יובל איבעיא להו פגע בו בשבת מאי א"ר חייא בר אמי משמיה דחולפנא נותנה למשמר היוצא אמר רב נחמן תניא נמצאת אתה אומר אחד יובל ואחד שביעית משמטין כאחד כו' ואמר שם בשלמא שביעית בסופה דכתיב מקץ שבע שנים כו' אלא יובל בתחלתו ביוה"כ הוא דכתיב כו' ותירצו הא מני ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא דאמר מר"ה הוא דחייל יובל ע"כ. ופירש"י ז"ל פגע בו יובל בשבת דמשמרות מתחלפות וחל יוה"כ בו ביום לאיזה יותן למשמר היוצא שברשותו התחיל היובל אמש וכו'. משמע מאותה סוגיא דלמ"ד מר"ה חייל יובל ומאותה שעה משמט קרקעות היכא שחל ר"ה בשבת ודאי שנותן למשמר היוצא דכיון דבתחילתו הוא משמט ובין השמשות של ערב ר"ה הוא משמט הוי כאילו נכנס ברשות משמר היוצא כדכתב רש"י שהרי ברשותו נכנס אמש אבל למ"ד דיום הכפורים של יובל הוא משמט אם כן צריך שיחול יום הכפורים בשבת כדי שנאמר שיתנו למשמר היוצא דבין השמשות שלו נכנס במשמר היוצא ולכך יתנו לו אבל ראש השנה של יובל כיון דאינו משמט לא איכפת לן מידי א"כ קשה לרבינו ז"ל שכתב בפרק י' מהלכות שמיטה ויובל שכיון שהגיע יוה"כ תקעו בית דין בשופר נפטרו עבדים לבתיהם וחזרו שדות לבעליהן א"כ כיון דביוה"כ תליא מילתא ולית ליה מר"ה חייל יובל היל"ל יוה"כ של יובל אם היה בשבת וכדכתב רש"י ודוחק לומר דר"ה של יובל קרייה ליוה"כ משום דבו הוא משמט. אבל מ"ש רבינו שם יובל משמט קרקע בתחלתו דמשמע דאית ליה דמר"ה חייל הא ודאי לא קשה דלא כתב רבינו בתחלתו אלא לאפוקי שביעית דמשמט בסופו וזה אינו משמט אלא יוה"כ של יובל ולא בסוף

השנה ומאי דמוקי בגמרא מאי דקאמר יובל משמט בתחלתו כר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא דקאמר מר"ה חייל יובל היינו משום דקאמר הברייתא דיובל ושביעית משמטין כאחד דהיינו בר"ה של יובל ולכך קאמר דהוי כר' ישמעאל אבל לשון בתחלתו אפשר לומר דלא קאמר הכי אלא משום שלא הוי כשביעית כדכתיבנא ולהכי ליכא לאקשויי על רבינו שלא כתב אלא משמט בתחילתו לבד וקושיא ראשונה צ"ע:

פרק ה

הלכה א

בד"א בזמן שהיובל נוהג כו'. בפרק המקדיש שדהו אמרו שם במשנה (דף כ"ז) המקדיש שדהו בשעה שאין היובל נוהג אומרין לו פתח וכו' בגמ' הקשו תיפוק ליה דאיידי דחביבא עליה טפי פריק לה ועוד מצות גאולה וכו' ותירצו חדא ועוד כו'. ויש להקשות לפירוש הר"א דסובר דמתני' דקאמר בזמן שאין היובל נוהג לא קאי אלא אדינא דסיפא אבל בדינא דרישא בכל גונא בין בזמן שהיובל נוהג בין בזמן שאינו נוהג אומרים לו פתח מה הקשו תיפוק ליה דאיידי דחביבא עליה פריק טפי הך טעמא לא הוי אלא בזמן שאין היובל נוהג אבל בזמן שהיובל נוהג לא שייך הך טעמא דהדבר קצוב בית זרע חומר שעורים חמשים סלעים ומתני' בכל גוונא איירי לפי פירוש הר"א ז"ל ולפירוש רבינו ז"ל קשה מה הקשו דמצות גאולה באדון הא הך טעמא לדעת רבינו ז"ל אינו מספיק לכפייה דהא בזמן שהיובל נוהג איכא טעמא דמצות גאולה באדון ואין כופין אותו ונימא דמתני' לא נקט הך טעמא משום דבעינן למימר כפיה ולהכי נקט טעמא דהבעלים נותנין חומש דזה הטעם מספיק לכפיה דכיון דהיא עומדת להפדות בהכרח כופין אותו משום תועלת ההקדש. וי"ל דטעמא דמצות גאולה באדון בזמן שאין היובל נוהג מספיק לכפיה דכיון דסופה להפדות בהכרח כופין אותו שיפדה דכיון דהמצוה בו אבל בזמן שהיובל נוהג אע"ג דהמצוה בו דאין סופו להפדות בהכרח אין כופין אותו. ולפי פירוש הר"א ז"ל יש לתרץ בדוחק דעיקר הקושיא אועוד קא סמיך וה"ק כיון דאיכא טעמא דאיידי דחביבא לזמן הזה שאין היובל נוהג וטעמא של ועוד להיכא דהיובל נוהג ג"כ הוה ליה למיתני הני תרי טעמי ולמה ליה טעמא דהבעלים מוסיפין חומש. כאן כתב רבינו ז"ל דצריך שבחומש יהא שוה פרוטה ובהלכות מעשר שני פ"ה לא משמע כן וצ"ע בפרק הזהב:

הלכה ד

ואם היה בית החצרים והגיע היובל וכו'. בפרק המוכר שדהו (ערכין דף ל"ג) כרב הונא דאמר דקרא דביובל יצא אתא לומר דיצא מיד הגואל מן ההקדש ביובל וחוזר לבעליו

ודלא כרבי אושעיא דאמר דהך קרא אתא לומר דמוכר בית בבתי החצרים ופגע בו יובל בשנה שניה דלא בעי השלמה אחר היובל כשדה אחוזה אבל לרב הונא משמע דבעי השלמה, ורבינו ז"ל דפסק כאן כרב הונא היה לו לבאר בפרק שנים עשר מהלכות שמיטה ויובל כשכתב הגיע היובל ולא גאל חוזר הבית בלא דמים כדין השדות אלא שכיון שכתב כדין השדות לא הוצרך לכך דודאי כמו שבשדות בעי השלמה בבתי החצרים ג"כ:

הלכה ו

שנאמר אותו אותו אתה עושה כו'. אע"ג דהתם הזכירו ג"כ לא תעשה וכן אמר שם בפ"ק דתמורה (דף ו') ותנן המקדיש תמימין לבדק הבית אע"פ שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי מ"מ סובר רבינו דההוא לא תעשה דמפיק מלאמר דהיינו לא אמור הוי אסמכתא ולהכי כשהקשו בפ"ק דתמורה והרי מקדיש דאמר רחמנא נדבה תעשה אותו אלו קדשי ב"ה לא הזכיר בדבריו המקשה כלל לא תעשה משום דהוי אסמכתא כדכתיבנא:

הלכה ט

לפי שהבהמה הקדושה למזבח אם נפל כו' והסולת היין והשמן והעופות כו' אין להם פדיון. מ"ש הר"א בהשגות והלא מכל מקום נפדין הם אפשר לפרש דה"ק אלא מכל מקום כיון דאתה מצריך למכרן ולהביא בדמיהן עולות ואין אתה אומר שיקריבן על כל פנים העופות עולות מכל מקום פדיון מקרי ולכך פירש טעם אחר ולפי טעמו אתו שפיר שפירש משום דמעטיה קרא בבקר. ופירוש זה מתיישב יותר בלשונו וכן מה שפירש בו הרב בעל כסף משנה:

הלכה י

הקדיש נכסיו סתם והיתה בהן הקטרת שנותנין לאומנין בשכרן כו'. כלומר כגון שהיה אומן ונתנו לו קטורת בשכרו והקדיש נכסיו ונמצא בו אותו הקטרת:

הלכה יב

אבל אם הקדיש שחוטה כו'. מ"ש הר"א בהשגות אם היו בעלי מומין מתחלתן יפדו כן כתב רבינו ז"ל בפ"א מהל' איסורי מזבח וגם שם כתב ברישא דלישניה וכן הדין בבהמת קדשים שנפל בה מום כו'. ויש לדקדק שם כמו שדקדק כאן הרב כ"מ שנקט שנפל משום דאי הוי בעל מום מעיקרא אין צריך העמדה והערכה וכמו שביאר דבריו שם למטה ולאפוקי מלוי דאמר דבעל מום בכלל העמדה והערכה ואין אנו צריכין לדחוק כמו שכתב שם הרב בעל כ"מ ומה גם מ"ש שפסק כלוי וא"א לומר כן ממאי דכתב שם רבינו ז"ל מה בין בעלת מום קבוע וכו' יעויין שם:

הלכה יד

הקדיש אחד מאבריה לדמיו כו'. הרב כ"מ ז"ל תמה תמיה גדולה על רבינו ז"ל ודחק עצמו בתירוצם ויש לנו על דבריו חדא דבפ"ק דערכין תירצו הא בקדושת הגוף הא בקדושת דמים כלומר דבקדושת הגוף אמרינן פשטה קדושה בכולה ולא בקדושת דמים ואי אמר רבא איפכא דאפי' לר"י דאמר דקדושת הגוף לא פשטה בכולה בקדושת דמים פשטה הא הוה עדיפא ליה למפרך ממאי דהקשה חד אבר נמי איבעויי וכו' ותו קשה מאי דכתב רבינו ז"ל שהדמים חולין ואמאי בשלמא מ"ד הכי בגמ' הוא משום דאית ליה דהיכא דאמר רגלה של זו עולה דלא פשטה קדושה בכולה ולכך תמכר חוץ מדמי אבר שבה והשאר חולין אבל כיון דהוא ספק אי פשטה קדושה בכולה א"כ היכי נימא דהמעות חולין הוו אי פשטה קדושה בכולה הוו המעות קדש ואין יכול ליהנות מהם. ותו קשיא על דברי רבינו ז"ל במ"ש ואם היה אבר שהנשמה תלויה בו פשטה קדושה בכולה ואמאי פשיטא ליה לרבינו ז"ל בהא הא בהא נמי שייך בעיא דרבא אי חד מיגו אמרינן תרי מיגו לא אמרינן כדבעי רבא בהקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו. וע"ק על דברי רבינו ז"ל מה שכתב בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות הקדיש אבר אחד מן העוף ה"ז ספק אם נתקדש כולו או לא דכיון דההיא בעיא דבעי רבא בעוף לא הוי אלא לרבי יוסי כדפירש"י ז"ל ורבינו ז"ל פסק כרבנן איך כתב דהוי ספק. והרב בעל כ"מ ז"ל כתב דאית ליה דהבעיא באבר שהנשמה תלויה בו ודוחק הוא לומר כן דרבינו ז"ל היה לו לפרש שם ולומר דהקדיש אבר שהנשמה תלויה בו. **ולתרץ** כל זה אקדים ואפרש הסוגיא דערכין ותמורה לדעת רש"י ז"ל ואח"כ נבאר דעת רבינו. רש"י ז"ל כתב בהני תרי בעיי דבעי רבא בפ"ק דתמורה (דף י"א:) בעיא קמייתא דעוף ובעיא תניינא דהקדיש אבר אחד לדמיו דלר"י קא בעי. ואיכא למידק עליה אמאי לא פירש דלכ"ע קא בעי להו לר"י באבר שאין הנשמה תלויה בו ולרבנן באבר שהנשמה תלויה בו דכ"כ הוי לרבנן אבר שהנשמה תלויה בו כמו לר"י אבר שאין הנשמה תלויה בו ותו קשיא אי הך בעיא דהקדיש אבר אחד לדמיו לא הוי לרבנן א"כ בסוגיא דפ"ק דערכין (דף ה') כשתירצו שם על ברייתא דאמרה ולא עוד אלא אפי' אמר ראש פרה זו וכו' דאיירי בהקדיש חד אבר והקשו שם חד אבר נמי איבעויי מבעיא לן דבעי רבא הקדיש אבר לדמיו מהו כו' מאי קא פריך הא רבא לא בעי אלא לר"י אבל לרבנן לא איירי רבא ובריתא כרבנן. וי"ל דרש"י ז"ל לא מצי לפרש בעיא קמייתא אליבא דרבנן משום דאינהו מפרשי קרא דכל אשר יתן ממנו לה' באבר שאין הנשמה תלויה בו ומפרשים דקרא אתא לומר ממנו ולא כולו ואם כן היכי מצי למימר דבעי באבר שהנשמה תלויה בו דאיך יפול על זה לומר בהמה אמר רחמנא

והאי לאו בהמה הוא דקרא לא בהכי אירי. ומכאן תשובה להרב בעל כ"מ ז"ל שפירש דרבינו ז"ל סובר דהך בעיא הוי באבר שהנשמה תלויה בו דא"א לומר כן כדפרישית וזהו טעמו של רש"י ז"ל ובבעיא בתרייתא אפשר דרש"י ז"ל כתב דהוי לר' יוסי ולא קאמר דהוי לרבנן ג"כ משום דהזכיר הקדיש אבר אחד לדמיו ומדקאמר אבר אחד משמע אפי' אין הנשמה תלויה בו וה"ה דבעיא שייכא לרבנן היכא דהקדיש אבר שהנשמה תלויה בו אלא לשונו של רבא הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן ורבא בעי לר' יוסי משום דרוצה לשאול בכל אבר והוא הדין דאיבעיא ליה לרבא באבר שהנשמה תלויה בו. **עוד** פירש רש"י ז"ל בבעיא בתרייתא דרבא דהבעיא היא אי אמרינן דנחתא קדושה לכולה בהמה קדושת הגוף דכיון דאמרינן מיגו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל אכולה קדושת דמים ובתר הכי אמר מגו דחייל אכולה קדושת דמים חייל אכולה קדושת הגוף או דילמא מיגו קמא אמרינן מיגו בתרא לא אמרינן משום דהוו תרי מיגו ולפ"ז משמע דפשיטא ליה לרבא לכל הצדדין דמיגו קמא אמרינן ומיגו דנחתא קדושת דמים לחד אבר נחתא נמי אכולה קדושת דמים כך נראה לפי מה שפירש רש"י בעיא זו בפ"ק דתמורה וקשיא טובא דא"כ בפ"ק דערכין כשהקשו חד אבר איבעויי מבעיא לן לרבא הוה ליה לאקשויי טפי דהא פשיטא לרבא דמיגו דקדיש אחד אבר קדושת דמים קדיש לכולהו קדושת דמים וא"כ כיון דהקדיש ראשה של פרה וקדושה לדמי מזבח חייל לכולה פרה כולה קדושת דמים והיכי קאמרה הברייתא דאין לו להקדש אלא ראשה של פרה שהיא קדושת דמים ולא השאר. ומה גם תגדל הקושיא הזאת במ"ש רש"י ז"ל שם בערכין הא דאקדיש חד אבר כגון הכא דאמר ראש פרה לדמי עולה וכו' דתרי מיגו לא אמרינן ומאי איכפת לן דתרי מיגו לא אמרינן הא מ"מ אמרינן חד מיגו דמיגו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל אכולה קדושת דמים ואמאי קאמר הברייתא דאין להקדש אלא ראשה של פרה. לכך נראה ודאי דלפי סוגיא דערכין פי' בעיא דרבא היא בגוונא אחרינא ממאי דמשמע מדברי רש"י ז"ל בפ"ק דתמורה והכי פירושה הקדיש אבר לדמיו מהו דתיחול עלה קדושת הגוף לכולה בהמה מי אמרינן כיון דנחתא קדושת דמים לחד אבר נחתא נמי קדושת הגוף להההוא אבר לבד ולא יהיה לו פדיון כמו קדושת הגוף דבקדושת דמים יש לו פדיון ובקדושת הגוף אין פדיון ובתר הכי אמרינן מיגו אחרינא כיון דאקדשיה לחד אבר קדושת הגוף אקדשיה לכולה קדושת הגוף ומאי דאמרינן ומדאקדשיה לחד אבר אקדשיה לכולה הוי מיגו בתרא דמיגו דאקדשיה לחד אבר קדושת הגוף חייל לכולה בהמה קדושת הגוף ולא כדמשמע לפירוש קמא שפירשנו דהאי ומדאקדשיה לחד אבר אקדשיה לכולה הוי מיגו קמא דבתחילה אמרינן מיגו דאקדשיה לחד אבר קדושת דמים

אקדשיה לכולה ובתר הכי אמרינן מיגו דאית לכולה קדושת דמים חייל עלה קדושת הגוף ולהאי פירוש בתרא אתי שפיר טפי שבאו בדברי רבא התרי מיגו על הסדר תחילה הזכיר מיגו קמא ואחר כך מיגו בתרא וכד אמרינן או דילמא חד מיגו אמרינן תרי מיגו לא אמרינן הוי פירוש איפכא מפירוש קמא דמיגו קמא אמרינן דהיינו מיגו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל עליה קדושת הגוף ואין לו פדיון אבל מיגו בתרא דהיינו מיגו דחייל אחד אבר אכולה בהמה לא אמרינן ומסתבר טפי להאי פירושא לומר הך מיגו קמא משום דהוי מיגו אחד אבר גופיה אבל מיגו בתרא ג"כ לא אמרינן דהוו תרי מיגו ואפי' לחודיה מיגו בתרא דהיינו מיגו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל אכולה קדושת דמים לא אמרינן אלא מיגו קמא אמרינן לחודיה דמסתבר טפי דהוי אחד אבר כדפרישית.

לפי זה אתי שפיר מאי דקאמר בגמ' בפ"ק דערכין חד אבר נמי איבעויי מבעיא לן דמי שתירץ דאקדשיה לחד אבר סבר דתרי מיגו לא אמרינן אלא מיגו קמא דמיגו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל עליה קדושת הגוף אבל מיגו דחייל אחד אבר חייל אכולה לא אמרינן ולכך קאמר הברייתא דאין לו אלא ראשה של פרה בלבד דאקדשה קדושת הגוף במיגו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל עליה קדושת הגוף אבל על שאר הפרה לא חייל כלל אפילו קדושת דמים והיינו דכתב רש"י ז"ל דתרי מיגו לא אמרינן ולהכי פריך ליה דהא בעיא היא דבעי רבא אי אמרינן הכי ותפשוט ליה מהך ברייתא ופירוש זה דהך בעיא דבעי רבא מוכח בדברי רש"י בפ"ק דערכין שכתב שם איבעויי מבעיא לן וכו' מי אמרינן מיגו דקדיש חד אבר לדמיה קדיש לגופיה ומיגו דקדיש חד אבר קדיש כולה מלשון זה מוכח כפירוש בתרא דכתיבנא ואתיא סוגיא דערכין כפשטה ואע"ג דממאי דכתב רש"י ז"ל בסוגיא דתמורה לא משמע הכי יש ליישב לשונו בדוחק שיסכים לפי' זה כדי שתתיישב לפי סוגית ערכין דלפי אותו הפירוש אין מקום לסוגית ערכין כדכתיבנא. **ואחר** אשר ביארנו פירוש רש"י ז"ל בסוגיות אבוא לפרש דברי רבינו ז"ל ואומר דרוח אחרת היתה עמו וס"ל דהנהו תרי בעיי דרבא בעי להו אליבא דרבנן והוי שפיר טפי דבעי אליבא דהלכתא ובעיא קמייתא הכי בעי לה דרבנן אמרו בברייתא יכול האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה ת"ל כל אשר יתן ממנו לה' וכו' משמע דאי לאו קרא הסברא מבחוץ הוי דהיכא דאמר רגלה עולה דליהוי כולה עולה אלא דקרא מעטיה ולכך בעי דילמא כי מיעט קרא בבהמה דוקא דבהא איירי קרא אבל בעוף הדרינן לסברתין ונאמר דרגלה של זו עולה כולה עולה או דילמא קרבן אמר רחמנא והא נמי קרבן ומיעט קרא נמי עולה ולהכי כתב רבינו ז"ל בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות דהוי ספק דאסיק בתיקו אליבא דרבא היכא דאמר רגלה של זו עולה אע"ג דהוי דבר שאין

הנשמה תלויה בו כדכתיבנא. ובעיא בתרייתא מפרש רבינו ז"ל על זה הדרך דכי מיעט קרא לא מיעט אלא קדושת הגוף אבל קדושת דמים הדרינן לסברתין דרגלה של זו עולה כולה עולה ואמרינן תרי מיגו או דילמא חד מיגו אמרינן דהיינו מיגו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל עליה לבד קדושת הגוף וכדפרישית לעיל דהוא מוכרח לפי סוגיא דערכין אבל באבר שהנשמה תלויה בו ס"ל לרבינו ז"ל דלא מבעיא ליה לרבא דודאי פשטה קדושה בכולה קדושת הגוף משום דלא הוי תרי מיגו דהא דחייל בדבר שהנשמה תלויה בו אכולה בהמה לא הוי מיגו דחייל אחד אבר חייל אכולה אלא דכיון דהקדיש בדבר שהנשמה תלויה בו הוי כהקדיש כולה וכיון שכן לא הוי אלא חד מיגו מיגו דחייל עלה קדושת דמים חייל עלה קדושת הגוף ומשום הכי כתב רבינו ז"ל בפשיטות דאם הוא אבר שהנשמה תלויה בו פשטה קדושה בכולה. אלא שקשה לפ"ז כד הקשו בסוגיא דערכין חד אבר נמי איבעויי מיבעיא לן טפי הו"ל לאקשויי דכיון דברייתא איירי בדבר שהנשמה תלויה בו דהיינו ראשה של פרה רבא קאמר דפשיטא ליה דקדשה כולה קדושת הגוף והיכי קאמר דלא קדשה. אלא שיש לתרץ לזה בדוחק דהכי קאמר אפילו אבר אחד בעלמא מבעיא ליה לרבא והיכי פשיטא לה לברייתא באבר שהנשמה תלויה בו דלא קדשה כולה והשתא א"ש לפי פירוש זה מה שתירצו בגמרא הא בקדושת דמים דמשמע דקילי קדושת דמים מקדושת הגוף וכמו שהקשינו להרב בעל כ"מ ז"ל דלפי פירושנו אתי שפיר דמאי דקאמר קדושת דמים דקילי הוא משום דתרי מיגו לא אמרינן דחייל אחד אבר קדושת דמים והגוף ומיגו דחייל אחד אבר חייל אכולה בהמה אבל חד מיגו דהיינו מיגו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל אכולה קדושת דמים טפי אמרינן ליה ממאי דאמרינן בקדושת הגוף דקדושת הגוף מעטיה קרא ובקדושת דמים ליכא מיעוטא והדרינן לסברתין כדכתיבנא אלא מאי דאמרינן בקדושת דמים לא אמרינן הכי משום דמוקי לה בחד אבר וצריך לומר תרי מיגו וחד מיגו אמרינן דהיינו מיגו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל עליה קדושת הגוף לבד דהאי מיגו מסתבר טפי כדכתיבנא ובהכי קאמרה הברייתא דאין להקדש אלא ראשה על פרה לבד וכדפרישית לעיל לדעת רש"י ז"ל לפירוש הנראה מסוגית ערכין. ומאי דקאמר דהדמים חולין יש לתרץ דכיון דקי"ל המוכר עולות ושלמים לא עשה כלום והדמים חולין מדין תורה כדכתב רבינו ז"ל בפ"ד מהלכות מעילה א"כ כאן דיש ספק אם קדשה או לא קדשה אם לא קדשה ודאי דהדמים חולין ואם קדשה כיון דהוא מוכר להקריבה ואינה יוצאה לחולין אין הדמים נתפסים בקדושה דהוי כמוכר עולתו ושלמיו דהדמים חולין ואי הוא ודאי פשטה קדושה בכולה ודאי דאינו יכול למכור אבל על הספק מוכר כיון דלחלוקה היותר גדולה אינו

בא לידי איסור מעילה של תורה כלל דאין הבהמה יוצאה לחולין ואין הדמין נתפסין כדכתיבנא. זה נ"ל לתרץ לקושיא זאת בדוחק לדעת רבינו ז"ל:

הלכה יז

ורואין כמה ישוה אותו אבר וכו'. כתב הרב בעל כסף משנה ז"ל דלפירוש הראב"ד ז"ל דסובר דמאי דקאמר הוא והקדש שותפין ר"ל שותפין לחצאין אמאי לא נקט משמנין באידך חלוקה אלא ודאי דהתם במשמנין ר"ל שותפין אבל הר"א ז"ל ר"ל כמה ישוה אותו אבר. וקשה דבפרק כ"ז מהלכות מכירה כתב רבינו ז"ל האומר לחבירו ראש עבד זה או ראש חמור זה אני מוכר לך הרי זה מכר חציו וכו' אמר לו יד עבד זה או יד חמור זה אני מוכר לך משמנין ביניהם כו' ואין מקום לזה עם הגירסא אשר לנו בגמרא דאנן גרסינן ראש עבד מכור לך משמנין ביניהם אלא ודאי ע"כ דרבינו ז"ל גריס ראש עבד מכור לך הוא וחבירו שותפין יד עבד זה מכור לך משמנין ביניהם אם כן כפי גירסא זו ליתנהו לדברי הרב בעל כסף משנה ז"ל דאמאי לא כתב משמנין גבי הקדש דמשמנין דקאמר התם הוי ישומו האבר כיון דהוי דבר שאין הנשמה תלויה בו אלא אולי שהוא גורס ראש עבד מכור לך מכר חציו וההכרח הוא אמאי לא נקט גבי הקדש הקדיש חציו אלא הוא והקדש שותפין משמע כפירוש רבינו ז"ל. והר"א ז"ל בהשגות שם נראה שיש לו כגרסתנו ולא ידעתי למה לא השיג על רבינו ז"ל דאין דינו יוצא לפי גירסתנו:

פרק ו

הלכה א

שסתם חרמים לכהנים וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תמה על רבינו ז"ל דאיך פסק דלא כרב דאמר בפ' המקדיש שדהו (ערכין דף כ"ח) הלכה כר' יהודה בן בתירא. ולי נראה לתרץ משום דבגמ' אמרו שם דר' יהודה בן בתירא סבר לה כר' ישמעאל דמפיק לה דחרם חל על קדשי קדשים וקדשים קלים מקרא דתקדיש ואמרו שם בגמרא דלרבנן בעי הך קרא דתקדיש לומר דהבכור אע"פ שקדוש מרחם מצוה להקדישו ואמרו שם דלרבי ישמעאל לית ליה דרשא ההיא אלא דאין מצוה להקדישו ואנן קי"ל דמצוה להקדישו דבריש פרק קמא דנזיר גבי פלוגתא דבכור אי הוי דבר הנדור או לא משמע שם בגמרא דכולי עלמא אית להו דמצוה להקדישו אלא דבהא פליגי דמאן דאמר דהוי דבר הנדור הוא משום דכיון דמצוה להקדישו הוי דבר הנדור ורבי יוסי אית ליה דאע"ג דמצוה להקדישו כיון דאם לא הקדישו קדוש לכך הוי דבר האסור משמע מההיא סוגיא דלכ"ע מצוה להקדישו וכיון דכן נקטינן כההיא סוגיא ודלא כר' ישמעאל וכיון דלא קי"ל כרבי

ישמעאל לית הלכתא כרבי יהודה בן בתירא דסבר כוותיה. זה נראה טעם נכון לרבינו ז"ל. עוד הקשה דאמאי לא מייתי קרא דמתני' ומייתי קרא דכל חרם דלא הוזכר שם. ולי נראה לתרץ דשם בגמרא אמרו החרים מטלטלין נותנן לכל כהן שירצה שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה והקשו שם בתוס' דאם זה הוי דרשה גמורה איך הקשו מקיש מטלטלין לקרקעות הא טעמא דנותנן לכל כהן משום דהוי גזרת הכתוב ותירצו דאין זו דרשה גמורה ורבינו ז"ל מכח קושיא זאת מפרש דהאי שנאמר לא הוי ראיה למאי דקאמר נותנן לכל כהן שירצה אלא למאי דקאמר החרים מטלטלין סתמא דמשמע דנותנן לכהן להכי מייתי ראיה דחרם סתם הוי לכהן משום דקרא כתיב כל חרם בישראל לך יהיה ואע"ג דבמתניתין מפיק לה מקרא אחרינא אין להקפיד דפעמים רבות מצינו דהאמורא דריש דרשה אחת מקרא אחד אע"ג דהתנא דריש לה מקרא אחרינא וכמו שאמרו ותנא מייתי לה מהכא ורבינו ז"ל נקט דרשה של אמורא ושביק מתני' שהיא דרשה יותר פשוטה:

הלכה ב

שנאמר מכל אשר לו וכו'. כלומר ומסיפיה דקרא דמכל אשר לו לחודיה לא נפיק אלא ממאי דאמר מאדם ומבהמה וכו' דכולהו צריכי כדאמרו שם בפ' המקדיש:

הלכה ג

ואפילו תפילין שבראשו וכו'. בהלכות זכיה ומתנה גבי שכיב מרע שנתן נכסיו כתב רבינו ז"ל דהוי ספק אם נכנס ס"ת בכלל וכאן כתב כן משום דשאני הכא דאמר כל ונכנס ג"כ ס"ת אי נמי מקדיש בעין יפה הוא מקדיש ואפילו לא קאמר כל נכנס ס"ת בכלל:

הלכה ו

כהן שהיתה לו שדה חרם וכו' מלמד ששדה חרמו לו כשדה אחוזה לישראל. ברייתא בפ' המקדיש (ערכין דף כ"ט) מנין לכהן שהקדיש שדה חרמו שלא יאמר וכו' מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה של ישראל כו' ואע"ג דהך ברייתא כר' יהודה בן בתירא ולא קיי"ל כוותיה מ"מ רבנן ג"כ מפקי להו להך דרשה מחרם החרם ורבינו ז"ל תפס לשון הברייתא שהיא דרשה היותר פשוטה והביא הדין בכהן שהחרים אע"ג דכאן נקט לה בכהן שהקדיש דהכל אחד ואין קפידא:

הלכה ז

מכר הכהן שדה חרמו וכו'. בפרק ששי (דף כ"ו) איכא תרי ברייתות האחת אמרה שדה שיצאה לכהנים והקדישה כהן ואתו בעלים למפרקה ס"ד אמינא לא תיפרוק שתהא לפניו כשדה מקנה ת"ל עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלה שתהא לפניו כשדה מקנה. עוד ברייתא אחרת שדה שיצאה לכהנים ומכרה כהן והקדישה לוקח וגאלה

אחר יכול תחזור לבעלים הראשונים תלמוד לומר לאשר קנהו ואמרינן שם דתרווייהו צריכי. ורבינו ז"ל כתב כאן דין הברייתא השניה אלא ששינה ממנה במה שאין להקפיד שהברייתא קאמרה וגאלה אחר ואירי בשדה שיצאה לכהנים ביובל ורבינו ז"ל נקטיה בלא גאלה ואין להקפיד דאדרבה הוי רבותא דאע"ג דלא גאלה יוצאה לכהן המוכר ביובל בלי שום פדיון כשדה מקנה וכן נקטה כשדה החרם מאי דקאמרה הברייתא בשדה שיצאה לכהנים והכל אחד אבל דין הברייתא הראשונה לא ראיתי שהזכיר ולא ידעתי למה ומ"ש אפי' היה חלוקים הבעלים הראשונים טעמא דנפשיה קאמר ופשוט הוא: **אחוזת עולם הוא להם**. הך קרא מייתי ליה רבינו ז"ל לכהנים ולוים אע"ג דלכהנים אמרו בפרק המקדיש טעמא אחרינא משום דחרמים שלהם לפי שהתוס' ז"ל כתבו בפ' המקדיש (ערכין דף כ"ח:) בדיבור המתחיל כמאן דלא מקיש דההוא טעמא דכהנים דקאמר משום דחרמים שלהם אינו עיקר הטעם דהא צריך ליתנם לכהן שבאותו משמר אלא לרווחא דמילתא נקט הכי ועיקר הטעם מקרא דאחוזת עולם ואע"ג דגבי הלוים הוא דכתיב מסתמא לכהנים נמי הכי הוא וכו':

הלכה ט

ושחטו בתוך שלשים יום הרי זה מותר בהנאה. דעדין לא חייל הקדש בדק הבית אלא לאחר שלשים יום ומהאי טעמא כשהקדישו למזבח הוי הקדש דעדיין לא חייל הקדש בדק הבית לומר דהוי כמקדיש קדשי בדק הבית למזבח אבל כשאמר מעכשיו חל לאלתר קדשי בדק הבית ולהכי אם שחטו אסור בהנאה דאין לו פדיון דבעינן העמדה והערכה וכיון ששחטו ליכא העמדה והערכה ולכך אין לו פדיון ויקבר ואם הקדישו למזבח אינו מוקדש דהוי כמקדיש קדשי בדק הבית למזבח:

הלכה יא

נותן את דמיהן וכו'. כאן שהוא נדר כתב רבינו ז"ל שהנודר יתן את דמיהן והוא יקריבם לצאת ידי נדרו אבל גבי נדבה ובכור קאמר דאף על פי שלא יתן הנודר יתן אחר ויקריבם ולא איכפת לן בנודר כיון דאין חייב באחריותם. וכל המקדיש וכו' מדין הגזברים עד סוף הפרק צריך עיון בסוגיאות כי אין נמצאין בידי:

הלכה יט

המקדיש ידי עבדו וכו'. בפ"ק דגיטין (דף י"ב ע"ב) ופסק דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך וכן כתב בהלכות עבדים א"ל יקדשו ידיך לעושיהן כו', למה שהקשה הר"ן ז"ל דמשמע בגמ' דבעינן טעמא שיכול לכופה למעשה ידיה לומר דהוי קדש דאל"כ בטעמא דאין אדם מוציא דבריו לבטלה סגי, נראה לתרץ דאי משום טעמא דאין

אדם מוציא דבריו לבטלה היינו יכולים לומר דה"ק מעשה ידי אשתי לכשיהיו בעולם אקדישם דהרי זה נדר כדכתב רבינו ז"ל למטה אבל שיהיו קדושים מיד כשעשאם אי לאו טעמא דמתוך שיכול לכופה לא היינו אומרים דהוי כאומר יקדשו ידי לעושיהם לכך איצטריך לטעמא דמתוך שיכול לכופה לומר דהוה כאומר יקדשו ידי לעושיהם אבל לעולם דאי אמר הכי בפירוש תו לא צריך. ומה שתירץ הרב בעל כסף משנה ז"ל דכיון דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה הוי מוציא דבריו לבטלה ולכך צריך טעמא דמתוך שיכול לכופה דוחק דכיון שבשעה שהקדיש לא אמרה איני נזונית ואיני עושה כבר חל ההקדש ואינה יכולה להפקיע עצמה מהקדש אחר כך:

הלכה ל

המשכיר בית לחבירו וחזר והקדישו וכו'. תימה דבפרק חמישי מהלכות מעילה כתב רבינו ז"ל וכן המקדיש בית בנוי הדר בו לא מעל ואע"ג דקי"ל כרבי דאמר המשתחוה לבית אסרו סובר רבינו ז"ל דחומרא דעכו"ם שאני התם אפילו תלוש ולבסוף חיברו מקרי תלוש אבל לא לגבי מעילה כדכתב שם הרב בעל כ"מ ז"ל וא"כ איך כתב כאן רבינו ז"ל דאם דר בו השוכר מעל. ותו קשיא דבשלמא אי עכו"ם והקדש שוים ואליבא דרב דאמר דתלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש לגבי עכו"ם והוא הדין גבי מעילה ניחא דסוגיא דפ"ד דערכין אתיא כרב כדכתבו שם התוס' אלא לרבינו ז"ל דסובר דתלוש ולבסוף חיברו לא מקרי תלוש אפי' אליבא דרב אלא לענין עכו"ם דוקא לא לענין מעילה סוגיא דפ"ד דערכין כמאן אתיא וצ"ע:

הלכה לא

יראה לי שאע"פ שאין אדם מקדיש וכו'. מדברים אלו נראה דרבינו ז"ל סובר דיש חילוק בין אומר מה שיוציא אילן זה יהיה הקדש לאומר הרי עלי להקדישו דאם אמר יהיה הקדש אינו כלום אבל אם אמר הרי עלי להקדישו הוי נדר וצריך לקיים נדרו וכן חילק הטור ז"ל ביורה דעה הלכות צדקה. אבל בפ' כ"ב מהל' מכירה כתב רבינו ז"ל דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים וכו' שאילו אמר אדם כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית או יהא אסור עלי או אתננו לצדקה אע"פ שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם ה"ז חייב לקיים דבריו שנאמר ככל היוצא וכו' והואיל והדבר כן אם צוה אדם כשהוא ש"מ ואמר כל מה שיוציא אילן זה לעניים וכו' זכו בהם העניים ע"כ. הרי משמע שם בהפך דאפי' אמר יהיה הקדש חייב לקיים. והר"א ז"ל בהשגות השיג עליו וחילק בין אומר אתן לאומר תנתן דאתן משמע חיוב שמחייב עצמו והוא דומה לחילוק שהזכרתי שנראה מדברי רבינו ז"ל ממה שכתב כאן ומפני כן לא השיגו הר"א ז"ל כאן והשיגו שם

אבל מ"מ יש לתמוה עליו דלמה לא השיגו דהוא הפך ממה שכתב כאן כדפרישית. ועוד תימה על תימה שתמה שם ה"ה ז"ל על הר"א ז"ל ורצה להסכים דעתו עם דעת רבינו ז"ל שם והם רחוקים כמו שכתבתי, גם מה שרצה להסכים דבריו של רבינו ז"ל מ"ש כאן עם מ"ש שם אין נראים הדברים כן ואלה הדברים צריכים עיון בעיני וחשבתי שכבר עמד ע"ז הרב מהר"י בן לב ז"ל בתשובותיו יע"ש. גם על מ"ש שם רבינו ז"ל דבכל גוונא הוי חייב מטעם קיום הנדר קשה עליו סוגיית הגמ' דפרק שור שנגח (בבא קמא דף ל"ו:) דאע"ג דאמר נתביה לעניים אי לאו דיד עניים אנן לא הוה מהני ואמאי לא מהני מטעם הנדר. ולפי דברי הר"א ז"ל דאמר דיש חילוק בין אתן לתנתן א"ש אבל דברי רבינו ז"ל ודברי הרב המגיד ז"ל צ"ע. ומ"מ אפשר לתרץ לדברי רבינו ז"ל דהיכא דאמר הרי עלי להקדישו הוא נדר גמור ולכך כתב כאן דעובר משום בל תאחר ולא יחל כו' אבל התם לא כתב דהוי נדר גמור כיון שלא אמר הרי עלי אבל מ"מ משום דאמר קרא ככל היוצא מפיו חייב לקיים ודוחק. ועוד תימה על הרב בעל כ"מ ז"ל שכתב בשלחן ערוך שלו סימן ר"י"ח בח"מ כדברי רבינו ז"ל והעתיק לשונו דהיכא דאמר כל מה שתלד בהמתי יהא הקדש דחייב לקיים ואח"כ כתב בסמוך בהפך שכתב וכן אם אמר קרקע זו לכשאקחנה יהיה הקדש אינו כלום שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אבל אם אמר לכשאקחנה אקדישנה כו' הוי עליו נדר והוא הפך הנאמר ואם תחלק בין דבר שלא בא לעולם גמור לבא לעולם קצת דהרי הבהמה היא בעולם אינו מספיק ועל הכל צ"ע:

הלכה לד

התפיס בה אחרת וכו'. הדבר תמוה דאם הוא אינו קדוש איך אם יתפיס בו אחר יהיה קדוש. והרב כסף משנה ז"ל תירץ דאיירי בהקדש גמור והתפיס בו חולין אפי' בטעות הוא נתפס. אבל לשון בה לא משמע הכי אלא דאיירי בהקדש דלעיל. לכך נראה לי דלא גרסינן בה אחרת אלא באחרת וחדא מלה היא וה"ק אם כשאמר שור שחור שיצא מביתי ראשון לא אמר הרי הוא הקדש אלא התפיס באחרת ואמר שור שיצא מביתי שחור ראשון הרי הוא כזו כלומר שיהיה הקדש כזה שיהיה הקדש גמור הוי הקדש אע"ג דיצא לבן דלא הוי אחרת הקדש אלא אתפוסי הקדש להכי אמרינן בתמורה (פ"ב דף י"ז) כסבור לומר שחור ואמר לבן גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי:

פרק ז

הלכה ו

המפריש אשם להתכפר בו וכו'. בפרק קמא דתמורה (דף ט') איתא בגמרא תרי לישני בלישנא קמא איבעיא לן אי בשני גופין ושתי קדושות מוסיף חומש ובל"ב משמע דלא מיבעיא ליה בשני גופין וב' קדושות דפשיטא ליה דמוסיף חומש כי קא מבעיא ליה כי הפריש אשם להתכפר והומם וחללו על אחר דהיינו ב' גופין אע"ג דהם קדושה אחת מוסיף חומש או דילמא כיון דהוי קדושה אחת אינו מוסיף חומש ואת"ל כיון דהוי קדושה אחת אינו מוסיף חומש היכא דנתכפר באשם אחר ונתן הראשון לעולה דהיינו ב' קדושות וגוף אחד מי אמרינן כיון דהוי ב' קדושות מוסיף חומש או דלמא כיון דהוי גוף אחד אע"ג דהוי ב' קדושות אינו מוסיף חומש ע"כ הוא לישנא בתרא שם בגמרא אע"ג דהלשון הפוך ומבולבל בנוסחאות הגמרא ומדברי רש"י ז"ל מתבאר שהכוונה כמו שכתבתי. ונראה דרבינו ז"ל פסק כלישנא קמא דמבעיא ליה בשני גופין ושתי קדושות ומשמע דאית ליה שני גופין וקדושה אחת או ב' קדושות וגוף אחד אינו מוסיף חומש וכדאמרינן בואת"ל בלישנא קמא משום דרבינו ז"ל אזיל לטעמיה דפוסק דכל את"ל פשיטותא הוא. וזהו שכתב רבינו ז"ל ונפל בו מום וחללו ונתכפר באשם אחר כו' דאי כלישנא בתרא או נתכפר באשם אחר מיבעי ליה דתרי קא מיבעיא ליה כמפורש שם דבעיא קמא שני גופין וקדושה אחת ובעיא בתרייתא שתי קדושות וגוף אחד ובעיא בתרייתא בואת"ל דקמייתא. ועוד אי רבינו ז"ל היה פוסק כלישנא בתרא הוה ליה למימר דבשתי קדושות ושני גופין מוסיף חומש ובשני גופים וקדושה אחת ודאי דאינו מוסיף משום דהוי את"ל ולדעת רבינו ז"ל כל את"ל פשיטותא הוא והבעיא בשתי קדושות וגוף אחד פשטוה ודוקא בב' קדושות וגוף אחד היה לו לרבינו ז"ל לומר דהוי ספק אלא ודאי פשוט מאד דפוסק כלישנא קמא וזהו שכתב והרי הוא גוף אחר וקדושה אחרת כלומר שני גופין ושתי קדושות. אבל הרב בעל כ"מ ז"ל נראה שגורס בדברי רבינו ז"ל והרי הוא גוף אחד בדלי"ת ומפרש דברי רבינו ז"ל בשתי קדושות וגוף אחד וסובר דמאי דקאמר והרי הוא גוף אחד ר"ל אע"פ שהוא גוף אחד והיל"ל דאינו מוסיף מ"מ מוסיף חומש. ומלבד שלשון והרי לפי פירושו דחוק מאד אי אפשר ליישב פירושו בלשון רבינו ז"ל כדכתיבנא אלא ודאי שהוא פוסק כלישנא קמא. ומ"מ יש לתמוה על רבינו למה לא פסק כלישנא בתרא. וי"ל כיון דאין החומש מעכב ומן התורה אחר שנתן את הקרן יצא לחולין פסקינן להקל בו ולכך פסק דבשני גופין ושתי קדושות דוקא הוי ספק אבל באינך

הוי פשיטא דאין מוסיף חומש להקל על הנותן חומש דהמוציא מחבירו עליו הראיה כיון שכבר נתחלל ההקדש:

הלכה י

ואמרו שהונה ההקדש בכל שהוא חוזר. אף על גב דבגמרא לא אמרינן דמאי דקאמר וצריך לעשות דמים אלא אי קאי אאונאה או אביטול מקח אבל אפחות מכדי אונאה מנא ליה לרבינו ז"ל, י"ל דרבינו ז"ל פוסק כלישנא בתרא דקאמר ואי בעית אימא לעולם לא תיפוך וריש לקיש דאמר צריך לעשות דמים דבר תורה הוי אפי' בפחות מכדי אונאה ומינה דרבי יוחנן דאמר וצריך לעשות דמים מדבריהם איירי בפחות מכדי אונאה ורבינו ז"ל פסק כרבי יוחנן:

הלכה יג

ואין הקדש ראוי לקבל מי שפרע. בפ"ט מהלכות מכירה כתב ה"ה ז"ל מה שקשה על זה ע"ש:

הלכה יד

שהקדש מפקיע השיעבוד שקדם כו'. בפי"ח מהלכות מלוה כתב רבינו ז"ל דהסוגיא דפרק שום היתומים פירושה לדעת רבינו ז"ל היא דרבנן הוא מאי דאמרו הקדש מפקיע מידי שעבוד ולכך הקשו בגמ' דכיון דתועלת בזה להקדש אינו אלא דבר מועט למה תקנו חכמים כך ותירצו אמרו כן כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. והרב בעל כ"מ ז"ל שם עצמו הרבה ליישב הסוגיא. ולי נראה לתרץ דהכי פירושה לדעת רבינו ז"ל דמלשון מתני' משמע דאין הפודה הבעל חוב עצמו דכן אמרו הפודה פודה על מנת ליתן לאשה בכתובתה וכמו שכתבו התוס' ז"ל ולכך הקשו בגמרא למה ליה למימר הפודה פודה כלומר למה יפדה אחר הבע"ח עצמו יכול לפדותו בדינר אחד ותירצו שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון דהרואה שהבעל חוב עצמו לוקחו אינו סבור שנפדה אלא שלקחו בלי פדיון ויאמר שההקדש יוצא בלא פדיון לכך אמרו דיפדה אחר ויקח הבעל חוב ממנו כדי שיראו הכל שפדאוהו וממנו לקחו הבע"ח ולכך רבינו ז"ל לא הזכיר בכל פרק זה שהבעל חוב לוקח אלא מן הפודה ולא שיפדה הוא עצמו ולפ"ז מ"ש רבינו ז"ל בסמוך ולוקח אותה הלוקח אפילו בלא פדיון כדי שלא יאמרו וכו' ה"ק מה שאמר שהלוקח לוקח ולא יפדה הבע"ח עצמו הוא משום שלא יאמר הקדש יוצא בלא פדיון דהרואה בע"ח לוקחו סבור שבלא פדיון הוא ומ"מ לכל הפירושים משמע דלשון שלא יאמרו גזירה דרבנן הוי ופירש"י דהא דרבי אבהו בפ' בתרא הוי ואני לא מצאתי אלא על הא דאמר רב הונא המקדיש בית בבתי החצרים וגאלו אחר ופגע בו יובל דיוצא ביובל דהקשו שם אפי' לא

גאלו נמי ואמרו שם א"ל אביי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון מנא לן מבן לוי וכו' וקשיא ליה דמדיליף מבן לוי מק"ו משמע דמדין גמור הוא דבן לוי ילפינן מקרא דממכר דאין יוצא בלא פדיון ובישראל ילפינן ק"ו מבן לוי והיכי קאמר שלא יאמרו דמשמע דהוי גזירה דרבנן ואפשר דמקרא דביובל יצא משמע אפילו בלא פדיון כלל אלא דרבנן הצריכוהו פדיון משום שלא יאמרו בעלמא שהקדש יוצא בלא פדיון ולזה שאלו מנא לן בעלמא דאין הקדש יוצא בלא פדיון מק"ו מבן לוי אבל בבתי החצרים דגלי קרא וביובל יצא מגזירה דרבנן הוא כדכתיבנא ודוחק:

הלכה טו

הא למה זה דומה וכו'. הר"א ז"ל בהשגות הזכיר שתי טענות להשיג על רבינו ז"ל. הא' דמה מכר אחד לשני כו'. והב' טעמא דאי שתקת. וה"ה ז"ל בפי"ט מה' מלוה הודה לטענה דאי שתקת והוסיף מדעתו הטענה דמה מכר ראשון לשני ולא נזכר מהשגה זאת של הר"א ז"ל שגם הוא הזכירו כאן. ולתרץ לדעת רבינו ז"ל יש לתרץ לשניהם עם מה שתירץ הרב בעל כ"מ ז"ל לטענה הא' דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו שמאחר שאין זה מן הדין אלא שרצתה זו לעשות נחת רוח יכולה היא לומר לך רציתי לוותר זכותי ולא למי שקנה ממך גם אני אומר לטענה ב' דע"כ לא קאמרי רבנן גבי אבדה לו דרך שדהו דהיכא דלקח האחד מארבעה בני אדם יכול לומר לו אם שתקת שתקת ואי לאו מהדרנא שטרא למרי' וכמו שפסק רבינו ז"ל בפי"ז מהל' טוען משום דהיה זכות לראשונים כל אחד בשדה שלו אבל לוקח זה שלא היה לו זכות מצד עצמו אלא מהרשות שנתנה לו היא שכתבה לו דין ודברים הוי כאילו פירשה דלו נתנה זכות זה ולא ללוקח ממנו וכיון שכן ודאי דאין יכול לומר מהדרנא שטרא למריה וזה קצת טעם לרבינו ז"ל:

הלכה טז

אלא פודין אותם סתם כו'. מה שהקשה הרב בעל כ"מ ז"ל להר"א ז"ל דכיון דלדעתו אין הקדש חל עליו מן הדין אלא כדי שלא יאמרו מה לי לר"ש יותר מחובו או כנגד חובו וכן לרבנן מה לי כפלים או פחות מכפלים י"ל דאם העולם רואים דמה שהקדיש הוא כנגד החוב דוקא לא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון דכבר יודעים דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אלא הגזירה היא שהם סבורים שיש בהקדש יותר מן החוב ויוצא אותו המותר בלא פדיון ולהכי יאמר דהקדש יוצא בלא פדיון וכשהוא נגד חובו לר"ש יטעו ויאמרו דאולי ההקדש שוה יותר דאי אפשר לצמצם ולכך הצריכוהו פדיון ולרבנן עד כפלים בדמים טועים העולם דהם סבורים ששוה יותר כפלים ממה ששוה דהם מעריכין הקרקע לעולם יותר ממה ששוה ולכך יטעו ויאמרו שיש שם מותר על החוב ויצא בלא פדיון המותר

אבל כשהוא כפלים כולי עלמא ידעי דהוא כנגד החוב על הפחות ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ואינו יוצא ההקדש בלא פדיון דמעיקרא לא חל:

הלכה יז

אינו גובה עד שידירנה שמא קנוניא עשו על ההקדש וכו'. התוס' ז"ל בפ' שום היתומים (ערכין דף כ"ב כ"ג) פירשו בין בתירוצא קמא דאמר שם ע"כ לא פליגי אלא בבריא אבל בשכ"מ דברי הכל אדם עושה קנוניא בין בתירוצא בתרא שתירצו הכא בשאלה דהקדש קא מפלגי דיש לחלק בין קנוניא דרב הונא לקנוניא דמתני' דקנוניא דרב הונא הוי זוטרתי להפטר משבועה ובקל יבא אדם לעשותה אבל קנוניא דהקדש חמירא טפי ולא יבא האדם לעשותה בנקל כ"כ ובהכי תירצו לתירוצא קמא דרב הונא היכי שביק ר' יהושע ועביד כר"א דמדקאמר שכ"מ משמע אבל בריא עושה קנוניא ולר' יהושע אפי' בריא אינו עושה קנוניא ובהכי אתי שפיר דקנוניא כי ההיא דרב הונא מודה ר"י דעביד לה בריא משום דהוי קנוניא זוטרתי וכי פריך בגמ' לימא רב הונא כתנאי אמרה לשמעתיה מכ"ש פריך דכיון דרב הונא אמר אפילו קנוניא כי האי לא חיישינן כ"ש לקנוניא דמתניתין ור' אליעזר דאמר במתני' דחיישינן לקנוניא רבתי כ"ש דחייש לקנוניא זוטרתי ולית ליה דרב הונא א"כ רב הונא כתנאי אמרה לשמעתיה וכן בתירוצא בתרא דשאלה דהקדש הוצרכו התוס' ז"ל לחילוק זה משום הך קושיא גופא דכיון דאית שאלה בהקדש כב"ה דקי"ל הכי א"כ אמאי קאמר רב הונא דבריא עושה קנוניא אע"ג דמצי למעבד שאלה אלא ודאי דקנוניא זוטרתי כי ההיא עביד אע"ג דקנוניא רבתי כמתני' לא עביד היכא דאיכא שאלה ועל פי דרך הר"ן ז"ל בפרק אלמנה ניזונית ודחה דברי רבינו ז"ל על פי שיטה זו ואם כן לא ידעתי מה שהקשה עליו הרב בעל כ"מ ז"ל שלא חששו בגמרא לחילוקו דכפי שיטה זו בין בתירוצא קמא בין בתירוצא בתרא חששו מחילוק זה כדי ליישב לרב הונא. ולתת טעם לרבינו ז"ל נ"ל לומר דרבינו ז"ל פסק כסתם משנה דפרק שבועת הדיינים דאמרו שם (דף ל"ח:) נשבעין להקדש ופירשו להפרע מן ההקדש משום דסד"א דאין אדם עושה קנוניא על ההקדש קא משמע לן והקשו (דף מ"ב:) מרב הונא דאמר דאין אדם עושה קנוניא ותירצו דרב הונא לא אמר אלא בשכ"מ אבל מתני' בבריא משמע דסתם מתני' קא אמרה דבבריא עושה קנוניא ולא עביד שאלה משמע דלא קי"ל כי תירוצא בתרא דגמרא דהיכא דאיכא שאלה לא עביד קנוניא אלא כי תירוצא קמא קי"ל וזה טעם נכון לדברי רבינו ז"ל דרבינו ז"ל אינו מחלק בין קנוניא לקנוניא כמו שחלקו התוס' ז"ל והר"ן ז"ל ומ"מ מה שחילק רבינו ז"ל בין בשעה שהקדיש לאחר שהקדיש ופירש מימרא דרב הונא דאיירי בשעה שהקדיש כלומר שעסוקין באותו ענין כדפירש הרב בעל כ"מ ז"ל

ולכך כיון דאמרו סמוך להקדש סמכינן אטעמא דאין אדם עושה קנוניא בשכ"מ א"כ קשה עליו הסוגיא דפרק שום היתומים דהקשו לימא כתנאי אמרה לשמעתיה דאמאי הוי כתנאי הא אי רב הונא אמר דאין אדם עושה קנוניא הוא היכא דאמר כן בשעה שהקדיש אבל מתני' גירש האשה אחר שהקדיש וחיישינן לקנוניא. מיהו לזה י"ל דהיכא דאמרו אחר שהקדיש מדלא אמרו בשעה שהקדיש חיישינן לקנוניא אבל גירושין אע"פ שעשאן אחר שהקדיש הרבה אין הוכחה במעשיו דנחית לקנוניא כמו באמירה שיש להוכיח דיש קנוניא בדבריו מדלא אמר כן בשעה שהקדיש. אבל מ"מ קשה הסוגיא דפרק שבועת הדיינין דמקשה מרב הונא על מתני' דנשבעין להקדש דהא אין אדם עושה קנוניא על ההקדש דמאי קושיא רב הונא לא קאמר הכי אלא כשאמרו בשעה שהקדיש אבל מתני' איירי שהודה אחר שהקדיש. מיהו לזה יש לומר ג"כ דמתני' סתמא מיתניא אפילו שהודה הלוה כן בשעה שהקדיש ומ"מ אי מה שכתב רבינו ז"ל חילוק זה הוא מטעם הקושיא שהקשו על הרי"ף ז"ל כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל לא היה לו להפריז על המדה ולומר דאפילו שיש בידו שטר מקויים ואמר תנו אם היה אחר שהקדיש לא מהני כלל דמי שתמה על הרי"ף ז"ל לא תמה על כך אלא היכא דאין בידו שטר מקויים אבל אם יש בידו שטר מקויים אפילו לא אמר תנו דין הוא שדבריו יועילו לפוטרו משבועה וכ"ש היכא דאמר תנו:

הלכה יט

נשבע וגובה מן הפודה לא מן ההקדש וכו'. הר"א ז"ל בהשגות אם מנה פקדון הוא אין צריך פדיון ופשוט הוא דמעולם לא חל ההקדש עליו וכיוצא בזה תירץ הרמב"ן ז"ל בעד הרי"ף ז"ל דקאמר שאפילו היכא דליכא שטרא אם אמר תנו נותנין דאיירי במנה של פדיון דמעולם לא חל ההקדש עליו ולא הוי גובה מנכסים משועבדים:

פרק ח

הלכה ד

בד"א כשחזרו זה אחר זה כו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תירץ לדעת רבינו ז"ל דהמקשה היה סבור כדעת הר"א ז"ל וכפירוש רש"י ז"ל דמשוה מרבה לממעיט והמרבה נותן חלק בחזרת הממעיט והמתרץ כשתירץ לו חילוק דבבת אחת משמע משום שהם שותפין לכך קאמר דחולקים. וקשה דאמאי מוקי מתני' בזה אחר זה אפילו בבת אחת מצי מיירי מתני' דכיון דיש חילוק בין זה לזה עשר בין שהוא בבת אחת בין שהוא בזה אחר זה יפרעו באופן אחד דבזה אחר זה יפרעו כל אחד עשר וכן בבת אחת כיון שהם שותפין

יפרע כל אחד עשר ואין חילוק בין בת אחת לזה אחר זה אלא כשאין ביניהם חילוק שוה דרך משל כשהאחד אמר ארבעים וחמש והאחד אמר ארבעים והאחד שלשים דבזה אחר זה נשכר מי שאמר ארבעים וחמש שאינו מפסיד אלא חמש אבל כשהוא בבת אחת נפסד דיש בין מי שאמר שלשים לארבעים וחמש ט"ו ומשלמים אותם בין מי שאמר ארבעים ומי שאמר ארבעים וחמש שמגיע לכל אחד ז' וחצי וכן על זה הדרך. ולכך רבינו ז"ל כששם המשל כשחזרו כל אחד שם המשל בזה האופן שהשלישי אמר בארבע ועשרים שאם היה בזה אחר זה לא היה מפסיד השלישי אלא ארבע ועתה מפסיד שבע אבל אם היה חילוק ביניהם שוה כמתני' אין הפרש שיהא בבת אחת או בזה אחר זה. בשלמא לפירוש רש"י ז"ל והרא"ש ז"ל אע"פ שיהיה ביניהם חילוק שוה כמתני' יש חילוק דבזה אחר זה נפסד מי שאמר עשר ומי שאמר עשרים ומי שאמר שלשים ומי שאמרו ארבעים וחמשים נשכרים דמי שאמרו ארבעים וחמשים אינו מפסיד כל אחד מהם בזה אחר זה עשר וכן השלשה ראשונים אבל כשהם בבת אחת מי שאמרו עשר ועשרים ושלשים נשכרים שאינן משלמין עשר כל אחד מהם דהראשונים מסייעים להם אבל מי שאמר מ' כו' נפסדים שהם משלמים יותר מעשר שמסייעים לאחרים ואותו הסיוע עולה יותר ממה שהיו משלמים בזה אחר זה וכמו שכתב רש"י דכשהם בבת אחת שנים ושלשה ראשונים נשכרים כלומר מי שאמר עשר ועשרים ושלשים ושנים אחרונים שהם מי שאמר מ' ונ' נפסדים וק"ל. אבל לדעת רבינו ז"ל כשהחילוק שוה אין חילוק בין בבת אחת בין בזה אחר זה ואמאי מוקי מתניתין בזה אחר זה דמשמע דבבת אחת לאו דינא הכי. וי"ל משום מאי דאמר עשר דאי בבת אחת מאן דאמר עשר אמאי אינו מסייע לאחרים ואם ימכר ד"מ בה' לא יתן אלא ה' והלא ראוי לו להצטרף בכל ההפסד עם האחרים וישלם יותר וכמ"ש רבינו וא"כ חזרו שלשתן כאחד ונמכר ההקדש בשלש ממשכנין כל אחד משלשתן וכו':

הלכה ה

ואם הוסיפו הבעלים וכו'. הרבה יש לתמוה לפירוש רבינו ז"ל. חדא כיון דהוא סובר דכל זמן שהבעלים נותנין הקרן עם החומש שעולה יותר ממה שנותן האחר נותנין לבעלים ואינם צריכים להוסיף אם כן אדתמה גמרא ערכין (דף כ"ז ע"ב) אסיפא דקאמר בעשרים וחמש נותנים שלשים ולימרו (הבעלים) אתא גברא בחריקין אמאי לא מתמה אריש דאמאי הבעלים נותנין עשרים ושש בעשרים וחמש סגי להו דכיון דאיכא בקרן וחומש טפי ממאי דהעריך האחר סגי וכי תימא דפשיטא ליה דרישא איירי שהוסיפו הבעלים האחד מדעתם שכשאמר האי כ"א אמרו הם גם כן כ"א אם כן סיפא נמי איירי בכי האי

גוונא כשאמר האחד עשרים וחמש אמרו הם גם כן עשרים וחמש ולכך צריכים הם להוסיף עוד חמש מהחומש. ותו קשיא פרוטה זו מאי עבידתה כדהקשה לו הר"א ז"ל דכשיאמר הערך שהעריך האחד בלי שום תוספת עליו סגי ואתיא מתניתין כפשטיה, והרב בעל כ"מ ז"ל תירץ דאורחא דמילתא נקט שהדרך הוא להוסיף ובמחילה מכבוד תורתו דאפי' שיאמר מה שאומר האחר ממילא הוא מוסיף שהרי מוסיף חומש עליו והקרן עם החומש עולה על מה שאמר האחר, ועוד איך אפשר לומר שכל כמה פעמים שהזכיר רבינו ז"ל תוספת פרוטה באה שלא בדקדוק אלא אורחא דמילתא ועוד משום אורחא דמילתא כי האי דחיק גמ' לומר דמתני' לא דק. ותו קשיא מ"ש בגמ' על סיפא דאמרה אמר אחד הרי שלי בעשרים ושש אם רצו הבעלים ליתן וכו' רצו אין לא רצו לא אמרי אתא גברא בחריקין ואיך אתא גברא בחריקיה הא כבר אמר הוא על עשרים וחמש שאמר האחר שהיה מוסיף פרוטה ומגיע לו שלשים ופרוטה וכשאמר האחרון עשרים ושש בציר מיניה. מיהו לזה י"ל דסיפא דאמרה אמר אחד הרי עלי בעשרים ושש לא קאי ארישא דקאמר בעשרים וחמש דאיירי דהבעלים הוסיפו פרוטה ואמרי עשרים וחמש ופרוטה אלא ארישא דרישא דקאמרה דהבעלים אמרו עשרים ולזה אמר שאם בא אחר ואמר הרי עלי בעשרים ושש והם לא אמרו מתחלה אלא עשרים הא מצו למימר אתא גברא בחריקין. ותו קשיא במה שתירץ רב ששת התם ה"ק אם רצו הבעלים מעיקרא ליתן חשבון המגיע לאחת ושלשים ודינר היכי דמי דאמר בכ"א הבעלים קודמין דלפירוש רבינו ז"ל שכל זמן שהוא נותן עם הקרן והחומש יותר מהאחר או שוה לאחר אין צריך להוסיף יותר אמאי שאמר מעיקרא כ"א צריך עתה להשלים עד שלשים ואחד דינר וכיון שעם חומשו עולה עד כ"ו ודינר והאחר לא נתן אלא כ"ו הוא קודם שהוא נתן יותר דאפי' היה שוה עם האחר הוא קודם. **וי"ל** לקושיא ראשונה דגמ' מקשה בין ארישא בין אסיפא ונקט סיפא לרבותא דאפי' בסיפא שאינו מוסיף הבעל ממה שמוסיף האחר אמאי כופין לו להוסיף לימא אתא גברא בחריקין וכ"ש דקשיא ליה ברישא דהבעל מוסיף במה שאמר עשרים וחמש דאיך יכפוהו להוסיף יותר וליתן עשרים ושש ומשני דאמר פרוטה כלומר כולה מתני' איירי שאחר שהוסיף האחר על דבריו חזר הוא והוסיף עליו פרוטה דכשאמר האחר כ"א אמר הוא כ"א ופרוטה וכשאמר האחר כ"ב אמר הוא כ"ב ופרוטה וכן על זה הדרך. ומה שהוצרך להוסיף הוספת פרוטה נראה לי מפני שאם לא הוסיף פרוטה אין כופין לו להוסיף יותר מן הסך שאמר בראשונה אע"ג דכשבא האחר והוסיף נתן הוא כמו שנתן האחר אפשר שלא מדעתו נתן כן אלא מפני שראה האחר שאמר כן הודה גם כן הוא כן כדי שיוסיף האחר יותר ויעלה ההקדש אבל כשהוסיפו פרוטה על

האחר אע"פ שלא היו צריכים להוסיף דאפי' אם לא היו מוסיפין הם קודמים משמע דכוונתם ליתן הסך ההוא מדעתם ומפני כן צריך הזכרת פרוטה כדי שנוכל לכופו על כך דאל"כ לא לכוף אלא יהיה הדבר תלוי ברצונו אע"ג דמרישא דלישניה דרבינו ז"ל שכתב שתקו הבעלים ולא הוסיפו משמע דטעמא דשתקו אבל אם לא שתקו אלא אמרו כ"א כמו שאמר האחר נכפנו ליקח אותו בכ"ו, י"ל דכיון דלא הוסיפו על מה שאמר האחר קרי ליה שתקו וזהו שכתב שתקו הבעלים ולא הוסיפו דכל זמן שלא הוסיפו על מה שאמר האחר אין כופין אותו ליקח בע"כ ולהכי הזכיר רבינו ז"ל בכל דינים אלו הוספת פרוטה. **ולקושיא** בתרא י"ל דהכי קאמר רב ששת דסיפא דקאמר האחד הרי עלי בעשרים ושש לא איירי דומיא דרישא שהבעלים אמרו עשרים ושש ופרוטה אלא שתקו וקאמרה מתני' דאם מעיקרא הבעלים אמרו כ"א באופן שאם היה כן והיו אומרים בסיפא עשרים ושש ופרוטה דומה ככל אינך בבי דמתני' היה מגיע לו שלשים ואחד ודינר מפני שהיה צריך להוסיף חומש על דינר אחד אע"פ שלא אמרו עשרים ושש ופרוטה אלא שתקו הבעלים קודמין כיון שהוא מתחילה אמר עשרים ואחת ולפי החשבון מגיע לו עשרים ושש ואחד דינר והוי יותר ממה שאמר האחר ואין לאחר הוספה על הבעלים דהם קודמים וזהו שכתב רבינו ז"ל דכשהבעלים נותנין הקרן והחומש והוא יותר ממה שנתן האחר דהבעלים קודמין והוסיף עוד לומר דאפי' דהקרן והחומש שלהם שוה למה שנתן האחר יתנו להם. ואין אנו צריכים לומר שלא הביא רבינו ז"ל סיפא דמתני' כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל דבפירוש הביא אותה כדכתיבנא ויהיה שיעור לשון המשנה לפירוש רבינו אם נתנו הבעלים מעיקרא חשבון אחד שכפי אותו חשבון אם היה מוסיף עתה פרוטה כמו בשאר חלוקות היה מגיע לשלשים ואחד דינר הבעלים קודמים בעשרים ושש דינר לשני לא שעתה יתנו שלשים ואחד ודינר כפירוש רש"י ז"ל דחשבון המגיע לשלשים ואחד ודינר קאמר לא השלשים ואחד ודינר עצמם דודאי אין חייבים ליתן כן כיון שהם לא הוסיפו על העשרים ושש פרוטה לפי פירוש רבינו ז"ל. זה נראה לי לתרץ הסוגיא לדעתו ז"ל:

אלא חומש מה שנתנו תחלה וכו'. כלומר בבחירתם הוא שאפי' שהאחרון אמר יותר ממה שהם אמרו עם החומש אם רצו יתנו מ"ש האחר ויוסיפו חומש על מה שנתנו תחלה ואם מה שנתן האחר אינו מגיע לקרן וחומש של בעלים אין צריכים הבעלים להוסיף יותר אלא הם קודמין ואפי' שהוא שוה למה שנותן האחר הם קודמין כמו שיתבאר בסמוך ומ"מ אע"פ שתלה הדבר בבחירתם שאמר אם רצו קודם שיוסיפו הוי בבחירתם

אבל אחר שהוסיפו פרוטה על מ"ש האחר על כרחם כופין לבעלים לפדותו ואין הדבר תלוי בבחירתם כמ"ש ברישא דלישניה ופשוט הוא:

הלכה ח

אין מקדישין ולא מחרימין ולא מעריכין וכו'. לתרץ עובדא דרב יהודה דשקל ארבעה זוזי ואחיל עלייהו (ערכין דף כ"ט). כתב הר"א ז"ל בהשגות דהא דאמרינן בפירקא קמא דעבודה זרה (דף י"ג) אין מחרימין וכו' כשאינו רוצה לפדותן אבל אם ירצה לפדותן הרשות בידו. אבל התוס' ז"ל בסוף פ' המקדיש שדהו חלקו בין מטלטלין לקרקעות ותירצו דעובדא דרב יהודה הוי בקרקעות והביאו ראיה ממאי דאמרו והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי הוה, נראה דלא היו גורסים במקרקעי נמי הוה כדאיתא בנוסחאות דידן דלפי גרסתנו אין מקום לתירוצם דעובדא דר' יהודה הוה בין במקרקעי בין במטלטלי אבל מלשון רבינו ז"ל שכתב למטה מותר לפדות ההקדשות וכו' דמשמע דבכל הקדש איירי בין קרקע בין מטלטלין אית ליה כתירוץ הראב"ד ז"ל:

ואם הקדיש או העריך או החרים וכו'. וא"ת כיון דרבינו ז"ל סובר דסתם חרם לכהן אמאי קאמר דהיכא דהם כלים ופירות ירקבו וכו' ליהוי כהחרים מטלטלים סתם שכתב רבינו ז"ל בסמוך שיתנם לכהנים אשר באותו מקום הכא נמי היה לו לומר שיתנם לכהנים. וי"ל דהכא איירי דאמר בפירוש דהחרים לשמים ורבינו ז"ל לא חש לפרש דסמך על מה שכתב בסמוך דמי שהחרים סתם יתן לכהנים:

הלכה יא

הרי אלו נותנם לכהנים הנמצאים באותו מקום כו'. אף על גב דהיכא דבית המקדש קיים החרים מטלטלין נותנן לכהן שבאותו משמר השתא דליכא משמר יתנו לכהנים הנמצאים באותו מקום וכדאמר עולא בגמרא (שם) דסתם חרמים בזמן הזה יתנו לכהנים במטלטלין ובגמרא סוף פרק המקדיש (שם) אמרינן גבי ההוא גברא דאחרמינהו לנכסיה בפומבדיתא אתא לקמיה דרב יהודה א"ל שקול ארבע זוזי (ואחיל עלייהו) ושדינהו בנהרא ואמר עולא אי הואי התם הוה יהיבנא כולהו לכהנים והקשו שם מברייתא דקאמרה ר' שמעון בן יוחאי אומר אין שדה חרמין נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' כשדה החרם ותירצו הא במקרקעי הא במטלטלי והקשו והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי נמי הוה ותירצו מקרקעי דחוצה לארץ כמטלטלי דארץ ישראל הוו ע"כ. ופירש רש"י ז"ל מכל מקום לתרוייהו קשה דקתני אין שדה חרמין נוהג אלא בזמן היובל כלומר בין לרב יהודה דסבר לבדק הבית בין לעולא דסבר לכהנים משמע דאית ליה דאין שום חרם נוהג לא חרמי שמים ולא

חרמי כהנים אלא בזמן שהיובל נוהג, אבל אין נראה כן דעת רבינו ז"ל אלא חרמי כהנים לבד אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג משום דקרא בהו כתיב כשדה החרם לכהן אבל לא בחרמי שמים ומפני כן לא הזכיר כלל שאין חרם נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלא חרם כהנים או חרם סתם דסתמו לכהנים ולדידיה לא פריך בגמרא אלא לעולא דוקא. ודעת הר"א ז"ל בהשגות נראה כן אלא שכתב בשם יש מי שסובר דפליג על רבינו ז"ל על מ"ש דהיכא דהחרים סתם דאינו חרם דאינו כן דודאי אם החרים בהדיא לכהנים ודאי דאינו חל דבהדיא קאמר קרא דאין חרם כהנים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אבל חרם סתם אף על גב דסתמו לכהנים בזמן הזה אינו כן אלא לשמים משום דכיון דסתמו לכהן שבאותו משמר ובזמן הזה ליכא משמר ודאי דסתמו לחרמי שמים והביא ראיה ממאי דאמרינן בפרק שני דנדרים דאין אנשי גליל מכירין בחרמי כהנים ולדידהו חרם סתם הוי חרם שמים הכי נמי בזמן הזה. אלא דקשה עליו דאם כן היכי אמרינן בגמרא דמטלטלין נמי הוי לכהן שבאותו משמר דקיימא לן כר"י בפרק המקדיש דמקיש לשדה וכדפסק רבינו ז"ל לעיל בפרק שביעי וכיון דאין משמר עתה נימא דסתמו לחרמי שמים ואמאי קאמר עולא בגמ' דסתמו לכהנים ואולי סובר עולא כרבי שמעון דלא מקיש ואית ליה דמטלטלין נותנן לכל כהן שירצה ודוחק הא דאין מקדישין וצ"ע בסוגיות:

הלכה יב

אף על פי שההקדשות וחרמין כו'. קשה דהא תנן בפירקא קמא דנדרים (דף כ"ו) כנדרי רשעים נדר כו' כנדרי כשרים לא אמר כלום נדבותם כו' ובגמרא שקלי וטרו כמאן אתיא אי כרבי מאיר אי כרבי יהודה ובין כך ובין כך שמעינן דהנודר הוא רשע אבל האדם כשר הוא נודב ולא נודר דילמא אתי לידי תקלה ופסקה רבינו למשנה זו בפרק א' מהלכות נדרים ואם כן איך כתב כאן רבינו דהערך הוא מצוה הא כל נדר הוא איסור ואם העריך את עצמו הרי הוא נדר ואתי לידי תקלה. וי"ל דרבינו ז"ל כתב בסוף הלכות נדרים דאם הנדר לכוון דעותיו וכן הנזירות מפני שהוא מתנאה ביופיו הוא טוב וזה שכתב רבינו ז"ל כאן לאדם שמרגיש בעצמו כילי וכדי לכוף יצרו יעשה כן וכמו שכתב כדי לכוף יצרו ולא יהיה כילי אבל אדם שאינו כילי ודאי שהנדר לו אינו טוב והוי נדרי רשעים. ולדקדק זו כתב רבינו בפירקא קמא דהלכות נדרים שאין הכשרים נודרים בדרך איסור וכעס כלומר אבל אם היו לכוון דעותיו ודאי שהוא טוב כמ"ש: **סליקו להו הלכות ערכין וחרמים בס"ד**: